

ספר דברים

הוא את רבי ישראל יוצא אחריו, שואל אותו הנדיב למה יצאת? אמרתי לך שתמתין ע"י השולחן, אמר לו רבי ישראל, לא רציתי להישאר לבד עם הכסף כיוון שהגמרא אומרת ש"מיעוטן בעריות ורובן בגזל", ואם לגבי עריות שרק מיעוטן נכשלים בזה גזרו חז"ל על יחוד, גזל שרובם נכשלים בזה, וודאי שיש בזה איסור יחוד...

והצרות ודי זהב (א, א)
הצרות זה מחלוקת קרח ועדתו, ודי זהב זה מעשה העגל. שואלים המפרשים למה הפך את הסדר, הרי קודם היה מעשה העגל ולמה נשנה כאן אחרי מחלוקת קרח?

ואפשר לתרץ עפ"י הגמ' שבת (ק"ט) שלא חרבה ירושלים אלא בשביל שביוז בה תלמידי חכמים, ומה הטעם שדוקא בגלל זה? אלא מצינו אצל אברהם אבינו כשביקש על סדום שאל אולי יש שם צדיקים שיגנו על העיר, רואים מכאן שאע"פ שיש עבירות גדול כח הצדיק להגן על אנשי דורו, והנה בירושלים אף שעשו עבירות כדאיתא שנחרב על ג' העבירות החמורות, מ"מ היו צדיקים שהיה בכחם להגן על הדור שלא יחרב ביהמ"ק, אמנם, כשביוז בה תלמידי חכמים, הרי כבר לא מחשיבים אותם וא"כ אין בכחם להגן, וזה כוונת הגמ' שלא חרבה אלא עבור שביוז בה תלמידי חכמים וממילא לא יכלו להגן על הדור.

והנה כאן אחרי מעשה העגל בא משה רבנו ובקש והתחנן עבור כלל ישראל והקב"ה קיבל בקשתו וסלח, אבל כשבאו עדת קרח וביזו את משה א"כ שוב לא יכלו כוחו להגן עליהם לכן כתב הפסוק קודם "והצרות" היינו מעשה קרח ורק לאחר מכן "ודי זהב" שהקטרוג נתעורר רק אחרי מחלוקת קרח.

(תפוחי חיים בשם מעגלי צדק)

ודי זהב (א, א)

כתב הגר"א בקול אליהו שכמו שיש בין כל שני מדרגות ממוצע, כמו בין מדבר לחי, בין חי לצומח, בין צומח לדומם, כך יש ממוצע בין תורה שבכתב לתורה שבע"פ שהוא חומש דברים, כי כל מה שאביי ורבא אומרים דברים מפי עצמן, הוא מה שהקב"ה נתן להם כח לעשות משמרת למשמרת, גדרים וסייגים בתורה שבע"פ להיות גדר לתורה שבכתב. והנה יש דברים בתורה שבע"פ שאינו מפי החכמים, כגון מה שהאחרון הוא הפרי עץ הדר שכתוב בתורה, זה לא 'מפי עצמן', אלא הלכה למשה מסיני הוא, אך יש חלק בתורה שבע"פ שהוא מפי עצמן, כי הקב"ה אמר שבשר בהמה אסור בחלב, ורבינא אשי אמרו מפי עצמן שגם בשר עוף בחלב אסור.

(הגרמ"י רייזמן)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (א, א)

אל"ה ר"ת אבק לשון הרע, הגמרא (בבא בתרא קס"ה, א) אומרת שמיעוטן של ישראל נכשלים בעריות ורובן בגזל וכולם באבק לשה"ר, לפי"ז מפרש רבי אברהם פלאגי "אל"ה" – אבק לשה"ר "הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל" שהרי כולם נכשלים בזה.

בדרך הלצה אומרים, שלכן ברמב"ם מופיע הלכות לשה"ר ואילו בשולחן ערוך אין הלכות לשה"ר כי הרמב"ם מביא גם את ההלכות שלא נוגעות בזמן הזה ואילו השו"ע לא מביא הלכות שאינן נוהגות בזה"ז...

(הר"א דיסקין)

ובעניין הזה של "רובן בגזל" מספר הרב שלמה לוינשטיין שפעם בא רבי ישראל מסלנט אל איזה נדיב, וישבו שניהם ע"י השולחן, ועל השולחן היה מונח סכום גדול של כסף, והנה כשהם יושבים באו לקרא לעשיר למשהו חשוב שלא סבל דיחוי, אמר הנדיב לרבי ישראל, תמתין כמה דקות כאן, אני מיד חוזר, והנדיב יצא מן החדר, איך שהוא יוצא רואה

שאלות לפי א' ב' על הפרשה - עם רש"י. (מהרב מ. אלינגר)

- א. קוראים לחרמון "שניר" (ג, ט). ב. ממנו עשויה מטתו של עוג (ג, יא). ג. עד גבולם, לקח, יאיר בן מנשה (ג, יג). ד. כמותם רדפו האמוריים (א, מד). ה. מההרים שקיבלו הראובנים והגדים (ג, יב). ו. "והתלוננתם" בלשון המקרא (א, כז). ז. מהנחלים שעליהם לעבר (ב, יג). ח. ישבו בשעיר לפנים (ב, יב). ט. "שניר" בלשון התרגום (ג, ט). י. נחל שעבר בו יעקב (ג, מז) לשם יצא סיחון להלחם (ב, לב). כ. השמידו את העוים (ב, כג). ל. לבניו ניתנה ארץ בני עמון (ב, יט). מ. מילה נרדפת לאנשים (ג, ו) לא להתגרות בהם מלחמה (ב, ט). נ. מהתנאים הנדרשים לראשי השבטים (א, יג). ס. מערי ממלכת עוג (ג, י). ע. שם ישב עוג (א, ד). פ. ד' יתן על העמים (ב, כה). צ. לשם יפנו, במקום דרך הר שעיר (ב, ג). ק. לא שָׁנְבָה ממנו (ב, לו). ר. לשון פחד (ב, כה). ש. חרמון בלשון הצידונים (ג, ט). ת. מילה נרדפת ל"תמכור" (ב, כח).

שאלות לפי א' ב' על הפרשה - בלי רש"י. (מהרב מ. אלינגר)

- א. מערי חוף הים (א, ז). ב. חטא שחטאו בערבה (א, א) אפשר היה באמצעותו, לשרוף את המצריים (ב, כו). ג. נחלתם, בעבר הירדן המזרחי (ג, יז). ד. היא מכה את האדם ומתה מיד (א, מד). ה. הוראה לדיינים (א, מז). ו. במלה זו, נכלל הנחל בגבול הארץ (ג, מז). ז. משום כך, היה משה ירא מעוג (ג, ב). ח. משם נסעו בעשרים באייר (א, ב) עמדה למשה ביום מלחמת עוג (ב, כה). ט. תרגום של "ארגב" (ג, ד). י. גם הוא הוכיח את ישראל סמוך למיתתו (א, ג). כ. כינוי למכירה (ב, ו). ל. שבט, ממנו לא נשלחו מרגלים (א, כג). מ. משכניו של האמורי (ז, ז). נ. מידה, אותה משה לא מצא, במינוי הדיינים (א, טו). ס. כינוי למנהיגים (של פלישתים) (ב, כג). ע. נרמז במלים "ודי זהב" (א, א) ד' לוקח מהעם ומטיל על הדיינים (א, ט). פ. דינה, כדין מאה (א, יז). צ. נקראים "אנשים" (א, יג) בשכר זה, לא התגרו בעמון (ב, ט). ק. להם דמו, הנחשים במדבר (א, יט). ר. התאנף, פירושו התמלא... (א, לז). ש. כינוי ל"אורך ורוחב" (א, כד). ת. שם כפה ד' שר האמוריים (ב, לא).

כתב האור החיים הק' בתחילת פ' דברים ט' לימודים בפסוק הראשון, ונזכיר התשיעי: ט', שלא יהיה להוט אחר דברים הנדמים לאהוב הון עולם הזה, שכל ההולך אחר תאות לבו בטל הוא מעבודת ה', וצריך האדם להסתפק בהכרחי והוא מה שרמז באומרו "ודי זהב" שיאמר לזהב די: או ירצה על זה הדרך שכל מה שיהיה לו יהיה בעיניו דבר מספיק כאילו יש לו כל זהב, והוא על דרך אומרו (אבות פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, ובזה יטה לבבו לעבודה העליונה היא עבודת ה' אלקים חיים. הרי לנו ללמוד ששייך לכולנו שלא ללכת אחר תאוות הלב, רק לומר לזהב די. ולהיות שמח בחלקו.

מסופר על הרה"ק מרוז'ין זי"ע שפעם אחת עמדו לפניו שורה אנשים שבקשו להתברך ממנו. אחד מהעומדים לא היה חסיד רוז'יני אלא שבדרכו עבר מרוז'ין ונכנס דרך אגב לבקש ברכה. האיש עמד וראה אחד החסידים מניח קוויטל לפני הרבי, והרבי מברך אותו 'יהיה לך ממון רב ומעט יראת שמים'. האיש שמח אולי גם הוא יקבל ברכה כזאת, שיהיה לו הרבה כסף ולא יהיה מצומצם מחמת יראת השם, ויחיה משוחרר וכו'. הוא העיז פניו לפני הרבי, וביקש שגם הוא רוצה ברכה כמו שבירך לאיש הקודם... הרה"ק מרוז'ין חיך ואמר האיש הזה הוא היימשיער והוא מבין מה שהתכוונתי. כסף יהיה לך הרבה, היינו ענייני פרנסה, כל מה שיש לך, יהיה בעיניך כהרבה מאד. שלא כעושר שתמיד הוא בוכה, יש לו ארבעים מליון רוצה שמונים מליון נוספים, תמיד העשירים אין להם לתת, הוא צודק, כי באמת אין לו רק בקושי שליש ממה שהוא רוצה. לכן ברכתי אותו שיהיה לו הרבה כסף, שתמיד כמה שיהיה לו, יהיה לו הרבה. רבי חנינא בן דוסא די לו בקב חרובין, היה אומר די על קב חרובין, יש לו המון. ומעט יראת שמים היינו שכמה שיהיה לו יראת שמים, יבין שזה עדיין מעט, שלא כדרך האנשים שנדמה להם שכבר יש לו יראה.

הרוז'ינער סייע ואמר לאיש: 'האם אתם גם רוצים ברכה כזאת?...'

(הגרמ"י רייזמן)

עד הנהר הגדל נהר פרת (א, ז)

כתב רש"י "מפני שנזכר עם א"י קוראו גדול משל הדיוט אומר עבד מלך מלך וכו'".

מסופר שפעם נסע אחד מחסידי הרה"ק מלעכוביץ אל רבו, אותו חסיד דר בארץ ישראל ונסע ללעכוביץ, וכביכורים לרבו הביא אתו חלה מארץ ישראל, כמובן שבמהלך הנסיעה הארוכה הצטמקה החלה ונתקטנה, וכשהביא את החלה לרבו, הסתפק הרה"ק מלעכוביץ על מה לבצוע בברכת המוציא, שכן היה לו חלה אחת גדולה שנאפתה שם וההלכה היא לבצוע על הגדולה ומאידיך החלה מארץ ישראל אמנם קטנה, אבל יש בה חשיבות מיוחדת שהיא מארץ ישראל.

עד שהכריע לבצוע על החלה מארץ ישראל עפ"י דברי רש"י אלו בפרשתו, שכתב רש"י שלכן נקרא הנהר הגדול מפני שנזכר עם אר"י, רואים מכאן שמה ששייך לארץ ישראל נקרא "גדול", א"כ אף החלה הקטנה היות שמקורה טהור מארץ ישראל ודאי נקראת "גדולה".

(ציוני תורה)

איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם' (א, יב)

כתב הערוגות הבושם בדרך צחות, על הפסוק 'איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם', וידועים דברי המדרש ג' נביאים אמרו 'איכה', משה רבינו ראה אותה בשלוותה ואמר איכה אשא לבדי, ישעיה ראה אותה בניוולה ואמר איכה היתה לזונה קריה נאמנה, וירמיה ראה אותה בחורבנה ואמר איכה ישבה בדד.

והנה משה רבינו התעסק עם בני ישראל שהיו טרחנים, כמ"ש רש"י, היה קשה להנהיג את הדיני תורה, כי אם נכנסים לדין שני אנשים פשוטים, אין לדין עבודה קשה, כי פוסק מה שכתוב בשו"ע ודי בזה. אך אם בעלי הדין הם תלמידי חכמים ובקיאם בחושן משפט, אזי רחמנות גדולה על הדיינים, כי בעלי הדין מזכירים בכל פעם עוד מיגו, עוד קים לי, ולא רק 'שלי שלי', אלא ע"פ מיגו 'שלך שלי' וכו'.

וכיון שמשה רבינו לימד אותם כל הלכות התורה, כל דברי הש"ך והסמ"ע קצות ונתיבות, כשלחן הערוך ממש, אך בזמנו של ישעיה הנביא כבר למדו פחות, ולא היו טרחנים כ"כ.

[כמו המשל שאמר הישמח משה, פעם אחת היה סוחר של יין שהחביות היו במרתף למטה, ובתחילה הצליח מאד במסחר היין, והיה

מתלונן מאד שכל היום הוא צריך לרדת למרתף להביא עוד יין מהחביות. לאחר תקופה נחלשה הצלחתו, ולא באו אנשים לקנות, החל להתלונן שאין לו כ"כ רווחים, ובסוף נסגרה החנות לגמרי, אזי התחיל לבכות ביותר.

משה רבינו בכה שקשה לדון דיני תורה עם תלמידי חכמים, ישעיה בוכה 'האיך נקח כאן את האנחה של משה רבינו' איכה היתה לזונה קריה נאמנה, מלאתי משפט ועתה מרצחים, אין מי שילמד חושן משפט, הלואי שיהיה את הבכיה של משה רבינו, כ"ש בבכיה של ירמיה הנביא שכבר ישבה בדד.]

וחישוב משה רבינו מה יעשה עם הלומדים האלה, אתחיל לקבל שכר בטלה לדין תורה, ואז הלומדים יפסיקו את הטענות שלהם, כי כל שעה עולה הרבה כסף, כטענת רבי משה שטערן על דייני אמריקע שבזמנו, שכל דין תורה לוקח הרבה שנים, משום שהדיינים מקבלים שכר לפי שעה, לכן מושכים את הזמן.

ובזה מבאר הערוגות הבושם דברי רש"י הפלאיים: 'איכה אשא לבדי. אם אומר לקבל שכר, לא אוכל, זו היא שאמרת (ס"א שאמרנו) לכם, לא מעצמי אני אומר לכם אלא מפי הקב"ה' כי על דברי תורה אין לוקחים מעות, כמו שדרשו חז"ל 'מה אני בחינם אף אתם בחינם'. ואע"פ שיש עצה לקחת שכר בטלה שהרב מותר לו לקחת מעות על שמתבטל ממלאכתו, אמנם במדבר לא שייך שכר בטלה, כי צריך שיהיה שכר בטלה דמוכח. אמנם משה רבינו כן יכול לקחת שכר בטלה אפי' במדבר. כי הרב ששומע את הדיני תורה והטענות הקשות של בעלי הדין, אזי לאחר הד"ת כשיושב ללמוד גמרא, ראשו מתפוצץ מכל הצעקות וטענות של בעלי הדין, ובמקום שהיה יכול ללמוד ז' דפי גמ', הוא לומד רק דף אחד, וזהו שכר בטלה. ולכאן' על זה היה יכול משה לקחת את המעות.

אמנם משה רבינו גם זה אינו יכול, 'כי לא מעצמי אני אומר', אני לא יושב ללמוד גמ' מעצמי, אלא מפי הקב"ה אני אומר, ולא שייך בזה כלל ביטול תורה. אמנם רבנים אחרים יש להם עצה טובה להנצל מהלומדים הטרחנים, פשוט לקחת שכר בטלה, ואז יפסיקו להרבות בטענותיהם.

(הגרמ"י רייזמן)

ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם (א, יא).

כתב רש"י: "אמר להם זו משלי הוא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם". דהיינו שמשה רבינו נתן להם מעצמו ברכה על אלף פעמים ככם. ויש להבין למה נתן דווקא אלף פעמים ככם?

ויש לבאר, במעשה העגל אמר הקב"ה למשרע"ה (שמות לג, י) 'ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואכלם ואעשה אותך לגוי גדול' וכן במרגלים (במדבר יד, יב) "אכנו בדבר ואורישנו ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו" והנה איתא בברכות (ז). "אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי לא חזר בו".

והנה הגמ' (סוטה יא.) אומרת שמרובה מדה טובה ממדת פורענות חמש מאות פעמים. וכאן אמר הקב"ה "ואשמידם" ואעשה אותך לגוי גדול הכוונה שמשה רבינו יהיה חמש מאות פעמים יותר, והרי פעמיים הבטיח לו זאת הקב"ה כאמור, וזה מה שהתכוון משה באמרו "ד' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים" ושפיר אומר רש"י "זו משלי" כי אני יש לי כח של אלף פעמים. **(פנים יפות)**

ראה נתתי בידך את סיחון מלך חשבון ואת ארצו החל רש והתגר בו מלחמה ואשלח מלאכים אל סיחון מלך חשבון דברי שלום לאמר (ב, כד-כו)

הנה יש לתמוה דמשה כאשר שלח דברי שלום אל סיחון לכאורה עשה נגד ציווי הקב"ה, דהקב"ה ציווהו להתגרות בו במלחמה והאיך שלח אליו דברי שלום.

ואפשר לומר על פי מה שכתוב (תהלים קכ, ז) אני שלום וכי אדבר המה למלחמה, כלומר שטבע הנכרי הוא, שכאשר מדברים עימו שלום סובר שפוחדים הימנו ולכן מתחיל במלחמה. וכמו כן משה כאשר רצה לגרות את סיחון שלח אליו דברי שלום כדי שיצא למלחמה נגדו. ובזה קיים מה שציווהו השי"ת והתגר בו מלחמה.

(כרם חמד)

אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו אם יאדימו כתולע כצמר יהיו (הפסרת חזון)

נמצא מעבר לנהר ואתה הנך בודד – גם אז, בכל מחיר ובכל מצב להיות דבוק בהקב"ה.

בענין הזה התפרסם בשנים האחרונות סיפור על זוג חשוכי ילדים שהמתניו המון שנים לישועה ולא זכו לראות פרי בטן, לאחר המון מאמצים, השתדלויות ורפואות, תפילות וסגולות, ומשלא ראו ישועה השלימו עם המצב. מכרים סיפרו להם על אפשרות של אימוץ, ולאחר הרבה מחשבות והתלבטויות החליטו לנסות להגיש בקשה לאימוץ. זאת עליכם לדעת כי הגשת בקשה כזו היא מסלול עם המון מכשולים, ראשית, ישנם מאות בקשות כאלו, ובנוסף עוברים בדיקות ותחקורים שונים על מידת ההתאמה מטעם הממונים הסוציאליים. הזוג הזה ניסו את מזלם כאשר נושאים הם תפילה לשמים שיזמן להם הקב"ה לפחות תינק לאימוץ. והנה הגיע היום, קבלו טלפון שהינם מוזמנים לפגישה אודות תינוק שנמסר לאימוץ. אחוזי התרגשות התקשרו אל עורך דין שליווה את הגשת הבקשה, והוא התלווה אליהם אל הפגישה גורלית. עורך הדין הזהיר אותם שיענו על השאלות בדיוק כפי שינחה אותם כי שם פוסלים על כל סיבה פעוטה את ההתאמה. ולכן, הם חייבים לענות שהתינוק הזה הוא משאת חייהם ואותו יאהבו יותר מכל דבר בעולם...

העובדת הסוציאלית, התחילה את הפגישה, ובמהלכה שאלה את ההורים: באם תקבלו את התינוק לרשותכם, את מי תאהבו מספר אחד בעולם? "את הקדוש ברוך הוא" – ענו ההורים, מבלי למצמצם. "את מי?" – שאלה שוב, וההורים רואים את העורך דין שכל כולו זועם ורותח, "את הקדוש ברוך הוא, ומיד אחריו את התינוק" – ענו שוב ההורים. העובדת המשיכה עם עוד מספר שאלות, ואמרה להם להמתין בחוץ לקבלת התשובות. אך יצאה העובדת והעורך דין התפרץ עליהם: "אתם משוגעים?! כל עבודתנו ירדה לטמיון!!! אמרתם לכם מה צריך לענות, כעת אין כמעט סיכוי שיאשרו את בקשת האימוץ" – צרח עליהם. לאחר כמה דקות נמסרה להם תשובה, שלילית, כמובן.

ההורים חזרו הביתה. עם לב שבור, אך שלם מאין כמותו. בידעם שמלסמוך על הקדוש ברוך ולקדש את שמו – לא מפסידים. זה נקרא "העבריי", לעמוד מעבר לכל העולם, לעמוד ולענות תשובה שונה מאשר כל העולם היה עונה בסיטואציה קשה כזו, ולהכריז כי נאה את הקדוש ברוך הוא ושלם על כך כל מחיר!

כמובן, "אין אדם שומע לי ומפסיד", כעבור שנה, כעת חיה, חבקה ההורים תאומים!!! מה שלא הצליחו כל הרופאים, ובניגוד לכל התחזיות – רופא כל בשר הושיעם בעבור שמו את מבטחם ונאמנותם המוחלטת בו יתברך שמו.

ב. המידה השניה, מבאר רבינו אור החיים הקדוש: "שיהיה מרדות בלבו תמיד כאומרים ז"ל (ברכות ז.) טובה מרדות אחת בלבו של אדם ממאה מלקיות, והוא מה שרמז באומרו "הירדן"

חז"ל הקדושים גילו לנו שישנה דרך, קצרה ומועילה בהרבה מ"מאה מלקיות" והיא, "מרדות אחת", מאי ניהו מרדות אחת? שהלב ימרוד במעשים הלא טובים. שכן אם הלב עדיין חומד ורוצה את הדברים הפסולים, מאה מלקיות לא ישנו זאת, באם נצליח להביא את הלב עצמו שימרוד במעשים הלא טובים, זכינו ועשינו שינוי אמיתי.

בשדה החינוך, יש צורך כפול ומכופל לזכור דברי חז"ל נוקבים אלו, למצא את הדרך אל ה"מרדות האחת" שהיא הרבה פחות זמינה מה"מאה מלקיות"...

סיפר הרב אברהם הכהן בהר"ן [והודפס ב"אורו של עולם" ומובא באוצר הסיפורים למחנכים], ששימש כראש אולפנת כפר פינס, ועוד, והיה מחנך דגול:

כרוב ילדי ירושלים, התחנכתי בתלמוד תורה "עץ חיים" שבלב העיר, בצהריים היינו אוכלים ב"מסעדה" של החיידר. במצב הכלכלי הקשה דאז, הייתה זו לרבים מאיתנו הארוחה העיקרית, שאותה אכלנו באותו היום. לעיתים היה גם קינוח, מעדן אמיתי של אותם ימים: פודינג מתוק!

יום אחד הזדרזתי לאכול את מנת הפודינג שלי וביקשתי מטבע הדברים מנה נוספת. לצערי, גם המנה השניה, נגמרה, חיש מהר, ולא נודע כי באה אל קרבי. ישבתי וחשבתי במהירות, שאם אמתין, עד שהכל יקבלו, סיבוב שני, של פודינג, לא ישאר עוד מן האדום המתוק הזה, ניגשתי איפה ובקשתי מנה שלישית.

אולם כאן נכונה לי אכזבה קשה. הטבחית התבוננה בי ואמרה: "לא, אתה כבר קיבלת פעם שניה, וישנם בים שקבלו רק פעם אחת". באותה

ה"ירושלמי" בשבת (פ"ט ה"ג) אומר "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו זה בית ראשון אם יאדימו כתולע כצמר יהיו זה בית שני", יש להבין למה מרמז השני על בית ראשון והתולע על בית שני?

ויש לומר, שהנה ה"שני" זה חוט שצבוע מבחוץ בצבע אדום, משא"כ ה"תולע" שזה תולעת אדומה מחמת הדם שלה. הגמרא אומרת שבית ראשון נחרב בעבור ג' העבירות החמורות של ג"ע שפ"ד וע"ז, ואילו בית שני נחרב בעבור שנאת חנם. והנה, ג' העבירות החמורות הם עוונות ששייכות לחיצוניות, שהלך האדם ועבד ע"ז או שרצח ר"ל וכו', לכן מדמה הירושלמי את חטאם ל"שני" שרק צבוע באדום מבחוץ. אבל "שנאת חנם" שייך למידות של האדם שזה בפנימיותו לכן מדמה את חטאם ל"תולע" שזה אדום מבפנים.

והנה בהלכות מראות נגעים מצאנו שהשלג יותר לבן מהצמר, אומר לנו הנביא אם זה עבירות שהם רק בחיצוניות "כשנים" אזי אפשר להלבין ולמחוק את זה לגמרי שילבין כמו השלג, אבל אם זה עבירה בפנימיות "כתולע" זה כבר יותר חמור, וזה אפשר להלבין רק כמו הצמר שהוא פחות לבן. לפי זה אפשר לבאר את דברי הגמ' "ראשונים שנתגלו עוונם נתגלה קיצם" אחרונים שלא נתגלה עוונם לא נתגלה קיצם", שבית ראשון "נתגלה חטאם" דהיינו שהיה חטא רק בגלוי ובחיצוניות, אבל לא בעצם, זה יותר קל ולכן "נתגלה קיצם" אבל בבית שני ש"לא נתגלה חטאם" דהיינו שחטאו בפנימיות "לא נתגלה קיצם" כי זה כבר יותר חמור.

(משן חכמה)

"רק השמר לך ושמר נפשך מאד פן תשכח" (ד, ט)

אזהרה מיוחדת הזהירנו הקב"ה מפני שכחת מעמד הר סיני, הברקים, הקולות והדברים שנאמרו שם, והורה לנו שהדברים צריכים להיות חקוקים היטב על לוח לבנו.

כל אחד ואחד חייב לעשות את מרב המאמצים לשם כך, אולם מידת הצלחתו שלא לשכוח, תלויה כבר בידי שמים, בכישורים בהם ניתן מאת הבורא יתברך.

מושג כלשהו ב"לא תשכח" של גאוני הדורות, נוכל לקבל מן הספור הבא, המובא בספר "שמוש חכמים":

באחד הימים פגש רבי אלחנן וסרמן זצ"ל את הרוגצ'ובר זצ"ל.

שאל אותו הרוגצ'ובר: "מה כבודו עושה?".

"לומד עם ילדים", ענה לו רבי אלחנן.

"היכן?".

"בישיבת ברנוביץ".

"ומה חדשתם?".

בתשובה נענה רבי אלחנן ואמר לו חדש מסוים שחידש.

"בארבעים שנה לא חדשתם כלום?", התפלא הרוגצ'ובר.

נסה רבי אלחנן להבין את כוונתו, עד שנזכר, כי, אכן, כארבעים שנה (!) קודם לכן פגש בו ואמר לו בדיוק את אותו חידוש...

(לאור הנר)

מאוצרות המגידים

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין פארן ובין תפל ולבן וחצרת ודי זהב (א, א)

באור החיים הקדוש מבאר דרך רמז, שמשה רבינו הזהיר את כלל ישראל לקחת עמם תשעה הנהגות ראויות ובלשונו הקדוש: "כי במקרא מועט למד משה כללות יראת ה' ומדות ההגונות הצריכין להולכים בתורת ה', והם מדות תשעה":

א. "שיהיה לוקח מדתו של אברהם דכתיב (בראשית יד ג) אברהם העברי, והוא מה שרמז באומרו "בעבר":

מה מתכוון האור החיים הקדוש בכך שנקח את מדתו של אברהם העברי? ומדוע נרמז דוקא במילה "בעבר"? אפשר לבאר בדרך אפשר לפי מה שכתב בספר הקדוש "באר מים חיים" שלכן נקרא אברהם אבינו בתואר "העברי" על שם שהבדיל את עצמו מכל יושבי העולם עובדי ע"ז, כמו שאומרים בהגדה ואקח את אביכם "מעבר לנהר". הרי לנו ש"עברי" פירושו להיות נבדל מכל דרך לא טובה, ואף גם אם כל העולם

לרוסיה וגם לפולין, אבל התוצאה היתה כשלון מוחלט. הוא לא הצליח להשיג כסף שיהיה אפשר להמשיך את הישיבה.

"זהו רצון ה' יתברך", אמר רבי אלחנן. "הישיבות במצב כלכלי קשה, על מנת לאפשר ליהודים נוספים לזכות לקבל חלק בתורה הקדושה על ידי תרומתם. על כן אסע לארה"ב". נסיעה לארצות הברית פירושה היה – באותה עת – שהות של שנה לפחות בניכר. היה עליו לעזוב את התלמידים ואת הישיבה למשך שנה שלמה.

בימים ההם, לפני קרוב למאה שנה, היתה נסיעה מיבשת ליבשת כוכה בממון ובמאמץ רב. להחליף רכבות, ואח"כ מסע של כמה שבועות באניה. לאחר כחודש ימים של טלטולים ותלאות, מגיעים סוף סוף רבי אלחנן ומקורביו לחופי אמריקה.

היה שם אדם בשם רבי יוסף אליהו אנטל. אותו אדם אמר לרבי אלחנן וסרמן: "יש במנהטן יהודי אחד, שפעם קראו לו פנחס ווסרמן, והיום קוראים לו פיליפ גודסטין. הוא אדם עשיר מאוד, בעל מפעל גדול של מעילים, ואם הוא רק ירצה לעזור..."

"פנחס ווסרמן? אני מכיר אותו. כשהיינו ידים למדנו יחד בחיידר. בבקשה קח אותי אליו!"

ר' יוסף אליהו היה די מסוייג. "ישנן שתי בעיות: ראשית, הוא התרחק מאוד מתורה וממצוות. ושנית, הא קמצן נוראי. להוציא ממנו דולר אחד זו משימה בלתי אפשרית".

אמר רבי אלחנן ווסרמן: "אעשה את ההשתדלות הנחוצה ואנסה".

רבי אלחנן ניסה לפגוש את פנחס-פיליפ, אבל המזכיר הודיע שהנ"ל עסוק. שוב ניסה רבי אלחנן, ושוב הודיע צוות עוזריו של מיסטר פיליפ גודסטין, שהוא עסוק.

בפעם השלישית הצליח רבי אלחנן להעביר הודעה לפנחס-פיליפ, שהוא מחפש אותו.

האיש שמח מאוד לשמוע שרבי אלחנן, חברו מילדות, נמצא באזור, ובקש שיבוא לפגוש אותו בהקדם האפשרי.

רבי אלחנן הגיע לביתו המפואר של פנחס-פיליפ, והתקבל בהתרגשות גדולה.

"ספר לי בבקשה, מה קורה איתך? מה עבר עליך בשנים הארוכות הללו שלא נפגשנו?"

רבי אלחנן סיפר: "למדתי אצל ה'חפץ חיים' הקדוש, ואחר כך בכול בקובנה. היום ב"ה יש לי ישיבה עם ארבע מאות תלמידים, שלומדים תורה לשמה. ומה איתך?"

"הגעתי לארצות הברית בגיל שבע עשרה" סיפר פנחס-פיליפ, "מצאתי מכונת תפירה ישנה, תיקנתי אותה והתחלתי לעבוד איתה. היום יש לי מפעל לייצור מעילים, שמעסיק שלש מאות עובדים. אני נחשב היצרן הגדול ביותר של מעילים במנהטן".

לאחר זמן מה שאל פנחס-פיליפ את רבי אלחנן: "לשם מה באת?" "רציתי לומר לך שלום".

אמר לו פיליפ: "נו, רבי אלחנן... אתה היית העילוי של החיידר, מאחורי כל מעשה שלך עומדת מחשבה עמוקה. אתה כמובן לא באת מרוסיה לומר לי שלום, למה כן באת?"

"רציתי לומר לך שלום", שב ואמר רבי אלחנן.

השיחה הסתיימה, מבלי שסיפר רבי אלחנן על סיבת בואו. רבי אלחנן חזר לאכסנייתו. לא חלף זמן רב, ופיליפ יצר איתו קשר, ובקש ממנו לשוב ולבקר אצלו בהקדם האפשרי.

"תגיד לי בבקשה את האמת – למה באת? אני בטוח שמשהו גדול וחשוב עומד מאחורי הנסיעה שלך לארצות הברית. אין לי מנוחה כל זמן שאני לא יודע. תגיד לי, בבקשה, למה".

אמר לו רבי אלחנן ווסרמן: "אתה רוצה לדעת למה באת? הנה, תראה את המעיל שלי – יש פה רק שני כפתורים, אחד מהם רפוי, ועוד כפתור אחד חסר לגמרי. יש לך מפעל שלם של מעילים, אני מבקש שתתפור לי את הכפתורים".

פילפ מחייך. "א-י, ר' אלחנן, מה כוונתך? יש לך איזו מטרה גדולה וסמיה. נראה לך שאין לי שכל בקודקודי? היית מגיע לכל העושר הזה בלי שכל...? ר' אלחנן, אנא ספר לי את האמת – מדוע באת לכאן?"

עת היו הממתקים מעטים ולא יכלתי להשלים עם ההכרעה הקשה של הטבחית. ברגע של כעס החלטתי: "גם לי גם לך לא יהיה", והפכתי את הסיר על פניו! מיד קמה מהומת עולמים: ילד השתגע ושפך את כל הפודינג!

נלקחתי אחר כבוד אל ההנהלה, ונאמר לי שמחר בבוקר עלי להתייצב בחדרו של ה"משגיח", הצדיק רבי אריה לוי. וכי יש צורך לומר, שלא ישנתי כל הלילה? מה אענה ל כשישאל איך עשיתי דבר נורא כזה? כל הלילה עברו במוחי העונשים, שתטיל עלי הנהלה למחרת. נכנסתי בדחילו ורחימו ובפיק ברכיים, לקיטון הקטן של ה"משגיח" שהיה ממוקם מתחת לגרם המדרגות.

ישבתי מולו והוא פנה ושאל: "אמור לי האם נכונה השמועה ששמעתי בקשר אליך?"

הרכנתי ראשי, ואמרתי בקול נמוך: "כן".

"מבין אני, מסיפור זה שהנך אוהב מאוד פודינג?"

ראשי הקטן, אישר את דבריו בשתי תנועות נמרצות.

"אם כך", שלח רבי אריה את ידו הצידה והרים צלחת מן השולחן, "הנה הבאתי לך פודינג, קח ואכול להנאתך!"

באותו רגע התעלה ליבי הקטן להבין, שחינוך אמיתי, הינו מתוק הרבה יותר מפודינג. אז, לראשונה בחיי נצנצה בי שאיפה: "אם יזכני ה', אגדל ואהיה מחנך בישראל! מחנך כמו רבי אריה לוי".

הנה לנ דוגמא ל"מרדנות אחת" בלבד של אדם הטובה ממאה מלקיות...

ג. המידה השלישית, מגלה רבינו אור החיים, שמשנה רבינו מלמדנו היא: "מדת הענוה, כאומרם ז"ל (נדרים נה). לעולם ישים אדם עצמו כמדבר, ועיין מה שפירשתי בפרשת יתרו (שמות יט ב) בפסוק ויסעו מרפידים, והוא מה שרמז באומרו "במדבר".

מידת הענוה, שעליה אומר הרמב"ם שאין בה הקצנה, ככל שיותר עניו – עדיף. וכמו שחז"ל אומרים במסכת שבת שהתלמיד חכם צריך להוסיף כפיפה על כפיפתו. וכפי שהיה מרן הגרא"ל שטיינימן זצוק"ל חוזר על מה ששמע מאחר האדמו"רים החשובים ש"נס שהקב"ה ציווה על הענוה, שאילו היה מצווה על הגאווה כיצד היינו מקיימים זאת"....

ד. המידה הרביעית כותב רבינו: "שתהיה הענוה בדרך הנאות לא בדרך הפחיתות הנמאס, כמו שכתב הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ה הלכה ו-ח) עוד תנאי הענוה שלא ישתמש בה להרחיק תוכחות על עון, אם יראה איש עובר פי ה' ויאמר מי אני ומי ביתי להוכיח אנשים גדולים, אלא צריך להוכיח לצד חיוב בערבות, והוא מה שרמז באומרו "בערבה" כלל שני דברים, א' שתהיה הענוה ערבה, על דרך אומרו (משלי ג ד) ומצא חן ושכל טוב וגו', ב' חיוב הערבות, שיצטרך להוכיח על עון לקטון וגדול ולא ישתמש בענוה בענין זה".

עובדא שמלמדת על המבט הנכון של העניו, כמו שכתב רבינו שלא תהיה בדרך הפחיתות והנמאס, סיפר הגרא"ל שטיינימן זצוק"ל, לאחר שבירר את הסיפור לאשורו, פעם ניגש אחד ושאל את מרן החזון אי"ש זי"ע אם הוא יודע שהוא גדול הדור, והשיב שכן, וחזר הלא ושאל "אם כן מה שייך ענוה?" והשיב לו ה"חזון איש": "אם לאחרים היו כוחות כמו שלי היו יכולים יותר לגדול..."

ה. המידה החמישית, שמשנה רבינו מלמדנו ברמיזא כותב האור החיים הקדוש: "מאמר התנא (אבות פ"ג מ"א) הסתכל בשלשה דברים וכו' ולאן אתה הולך וכו' ולפני מי אתה עתיד וכו' וכן אמר התנא (שם פ"ב מ"י) ושוב יום אחד כו', ופירושו שם שהכוונה היא שיזכור תמיד יום מותו, ושכל יום הוא זמן גבול המיתה, והוא מה שרמז באומרו "מול סוף" שיהיה למול עיניו "סוף אדם" ותכליתו".

סיפור הממחיש את המחשבה הנצרכת על משמעות החיים כפי שכתב רבינו כאן, מובא בספר "דורש טוב":

ישיבתו של רבי אלחנן ווסרמן זצ"ל הי"ד "אוהל תורה" ברנוביץ, היתה שרויה במצוקה כספית קשה. רבע מאות תלמידים גדולים בתורה וביראה, ישבו ולמדו תורה בשקידה, אב לא היה להם לחם די שבעם. מפעם לפעם היה רבי אלחנן נוסע לאסוף כסף להחזקת הישיבה. המצב הכספי של הישיבה הלך והורע. לא רק שהיה קשה להשיג חם כדי שבעם של התלמידים, קשה היה בכלל להשיג לחם. רבי אלחנן נסע

ז. והמידה השביעית, כותב: "שיהיה לו לב טהור ונקי, כדרך שהתפלל דוד (תהלים נא יב) לב טהור ברא לי וגו', וירחיק ממנו שנאת הבריות והקנאה והתחרות והמשטמה, והוא מה שרמז באומרו "ולבן" שיהיה לו לב טהור, שיתחס לטהרה כינוי זה של "לבן"..."

רבינו מרמז בכאן על מידת הנקיות, לב נקי וזך, בלא שום קנאה, בלא שום שנאה, לב גדוש בטוב "לבן לגמרי"...

וסיפור על עניין זה מובא בסיפורי צדיקים:

אחד מתלמידי מרן הגרש"ז אויערבאך זי"ע פנה פעם לרבו ואמר לו כי ביום חמישי הקרוב לא יגיע לשיבה, כי הקב"ה עזר לו והוא אמור לעבור לדירה גדולה יותר לרווחתה של משפחתו הגדולה.

לאחר מספר ימים פנה רבי שלמה זלמן לתלמידו ואמר לו כי ברצונו לבוא לבקר בדירתו החדשה. האברך הופתע מהבקשה, וכמובן שקיבל זאת בשמחה ובהתרגשות.

כשנכנס רבי שלמה זלמן לדירה, ערך סיור בכל הדירה, התעכב בכל חדר וחדר ואמר בהתפעלות: "אח, איזה בית יפה... איזה חדר יפה...". גם למטבח נכנס והביע את התפעלותו בקול רם. ולא הסתפק בזה, וגם לחדר האמבטיה הציץ והביע את סיפוקו, ולפני צאתו בירך בלבביות את בעל הדירה שיזכה לשוב טוב מתוך בריאות ונחת והרחבת הדעת.

האברך שהיה נפעם מכל הביקור, לא יכול היה להתאפק ושאל את רבו: "למדנו רבנו, מה כל הרעש והטרחה שטרם בביקורו? ויותר מכך, מה היה העניין לבקר בכל פינה בבית ולהביע את התפעלותו?"

השיב רבי שלמה זלמן במתק שפתי:

"תלמידי היקר, כאשר סיפרת לי שאתה עובר לדירה גדולה יותר, חששתי שמא יקנאו בך אלה שאין ביכולתם לרכוש דירה כזאת, ועלול חלילה לפגוע בך עין הרע ר"ל, לכן החלטתי לעלות לביתך ולהכניס עין טובה בכל פינה בבית, כדי שח"ו לא יפגע שם עין הרע."

ח. המידה השמינית, כותב בלשון קדשו: "תלמוד תורה בקביעות, כיעקב אבינו דכתיב (בראשית כה כז) יושב אהלים, לא ללמוד עראי, והוא אומרו "וחצרות" הם חצרות ה' שהם בתי מדרשות".

הן יסוד זה גלוי ונראה אצל כל גדולי ישראל שגדלו והצליחו עבור שקידתם המופלאה בתורה. אמנם, עפ"י הסיפור הבא [אוצר הסיפורים בשם 'אמונה שלימה'], יובן לנו פירוש נוסף בדברי רבינו:

היה זה במסעו הנדיר של מרן הגה"צ רבי יהודה צדקה זצ"ל לאנגליה לצורך גיוס כספים להקמת בניין הישיבה הקדושה. ברדתו מן המטוס, פנה הישר אל תחנת הרכבת הסמוכה, עלה אל אחד הקרונות, ישב ופתח גמרא שהחזיק באמתחתו, והחל ללמוד מבלי לדעת כלל או לשאול היכן יהיה עליו לרדת בכדי להגיע אל מחוז חפצו.

הרכבת החלה בנסיעתה וגמעה מרחקים, הקרונות חלפו במהירות על פני תחנות שונות, והרב שקוע בלימודו. לפתע, כשעצרה הרכבת בתחנה מסוימת, עלה פתאום בליבו לשאול את הנוסעים סביבו מי מהם יודע היכן זה מקום פלוני. ענו לו: בדיוק בתחנה הזאת! עליך לרדת, ומיד, כי בעוד רגע הרכבת ממשיכה בדרכה.

מיהר הרב כהרף עין ואחז במזוודה שהכילה את כל חפציו האישיים הנצרכים, מיהר לפתח וקפץ החוצה בזריזות, כשדלתות הרכבת היוצאת נסגרות מאחוריו.

"מאותו מאורע", סיפר לימים, "למדתי שני דברים: א. צריך ללמוד בלא שום דאגה, כי אז הקב"ה דואג לך שלא תאחר ולא תחמיץ מאומה. ב. יש לזכור תמיד לקחת עמך את המזוודה על תכולתה... גם כשתעלה לשמים לאחר מאה ועשרים, תדאג שיהיה לך במזוודה את כל מה שתצטרך לשם..."

לעניינינו, גם כשהנך במצב של "ארעי", כגון בדרכים, או מצבים שונים, תמיד יש ללמוד במצב של "קביעות", ולא ללמוד בצורה של "עראי"...

ט. והמידה התשיעית, כותב ה"אור החיים הקדוש": "שלא יהיה להוט אחר דברים הנדמים לאהוב הון עולם הזה, שכל ההולך אחר תאוות לבו בטל הוא מעבודת ה', וצריך האדם להסתפק בהכרחי והוא מה שרמז באומרו "ודי זהב" שיאמר לזהב די:

או ירצה על זה הדרך שכל מה שיהיה לו יהיה בעיניו דבר מספיק כאילו יש לו כל זהב, והוא על דרך אומרם (אבות פ"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, ובזה יטה לבבו לעבודה העליונה היא עבודת ה' אלקים חיים."

שאל אותו רבי אלחנן: "מדוע נראה לך פשוט וברור שלא באתי בשביל הכפתורים?"

אמר לו: "הכפתורים האלה עולים כמה קופיקות, כום ביחד. כרטיס הנסיעה באנייה להפלגה ארוכה של שלשה שבועות מרוסיה לארצות הברית, עולה כמה מאות רובל. אתה לא תשלם כמה מאות רובל בשביל לתפור כפתורים, נכון? ולא תצא לנסיעה כל כך ארוכה ומפרכת, מבלי שתהיה לך סיבה חשובה ומספיקה."

אמר לו רבי אלחנן: "ישמעו אוניק מה שפך מדבר. הגמרא במסכת חגיגה אומרת, שכל רקיע מהלך חמש מאות שנה, בין רקיע לרקיע מהלך עוד חמש מאות שנה. הנשמה שלך היתה חצובה מתחת כסא הכבוד, והקב"ה שלח אותה לדרך הארוכה הזאת של חמש מאות שנה כפול ארבע עשרה פעמים... בשביל מה שלח הקב"ה את הנשמה שלך לעולם הזה, לעבור את כל הדרך הזאת? בשביל לתפור כפתורים?! שביל זה בת לעולם, פנחס, לתפור כפתורים?! כלום ניתן לחשוב כך?! תורה, אתה לא לומד. צדקה, אתה לא נותן. מה יהיה איתך???"

פנחס התחיל לבכות. בפעם הראשונה, מזה שנים רבות, נזכר בבוראו. "בבקשה ממך, רבי אלחנן, בא תלמד איתי דף כמרא, כעת!"

ר' אלחנן פותח גמרא, ולומד איתו סוגיא במתיקות גדולה. פתאום שבו אל פנחס רגשות קדומים, פתאום הוא מתעורר לתשובה.

"אני חייב להתחיל ללמוד", הוא אומר לר' אלנן. ורבי אלחנן, ללא עיכובים, סידר לו חברותא ומקום קבוע ללימוד.

"עכשיו יגיד לי הרב באמת לא בא לכאן?"

אמר לו רבי אלחנן: "באתי כי לשיבה בברנוביץ אין כסף."

אמר לו רבי פנחס: "בעז"ה, שנתיים שלמות – כל הישיבה על חשבונאי!" זה מה שאמר רבינו אור החיים הקדוש, לחיות עם ה"מול סוף" עם הדין וחשבון בסוף ימיו של אדם, ועם מחשב כזו, של "מאין באת" כמה היטלטלה נשמתך, ולאן אתה הולך יחיה האדם את שנותיו במילוי חובותיו בזה העולם.

ו. המידה השישית, מבאר רבינו: "מאמר החסידים (חובת הלבבות שער הפרישות פ"ד) וז"ל הפרוש צהלתו בפניו ודאגתו [ואבלו] בלבו, והוא מה שרמז באומרו "בין פארן ובין תופל", כנגד צהלתו בפניו אמר בין פארן לשון פאר, היפך עצבון שהוא פנים רעות, וכנגד עצבון הלב אמר ובין תופל, שלא יהיה לבו ערב עליו ויתעצב אל לבו, מפחד שמא עבר את פי ה' בלא ידיעה בגדולות או בקטנות, או שמא מיעט בעבודה מממה שצריך עשות".

בהקשר לדברי רבינו נציין לדברי הגאון רבי יצחק בלאזר זצ"ל כפי שמביא בספרו "נתיבות אור" על אפיזודה שאירעה לרבו הנודע הגאון רבי ישראל סלנטר זצ"ל בימי נעוריו:

היה זה בערב יום כיפור לפנות ערב... בשעה שיהודי העיירה צעדו אל בית הכנסת לתפילת "כל נדרי"... האוויר ברחוב היה טעון מאימת יום הדין הקרב ובא, האווירה הרצינית ששלטה בשעה זו הייתה כל כך סמיכה ודחוסה עד שניתן היה לחתוך אותה בסכין... ברחוב השקט פסע לו בצעדים נפחדים יהודי נכבד בעמיו, שרבי ישראל סלנטר מכנה אותו "מגדולי היראים" מכונס היה אותו יהודי בתוך עצמו, וחרדת יום הדין נסוכה הייתה על פניו שהיו רציניים עד לאימה, כל מהותו כאילו הכריזה על מתח ולחץ... אלא שבדיוק ברגעים אלו היה רבי ישראל צריך לשאול את אותו יהודי נכבד שאלה מסוימת, ב"דבר הנחוץ לו" פנה רבי ישראל אל אותו יהודי עם שאלתו, אבל אותו יהודי "מגודל עצבון ויראתו" פשוט התעלם מרבי ישראל, ולא י שלא השיב לו, אלא שאפילו לא חנן אותו בניד עפעף...

"עזבתי אותו" – מספר רבי ישראל – "עם רגשות קשים ביותר, הקול הפנימי שבקרבי החל, כביכול, לסדר את טענותיו למול אותו יהודי: 'מה הנני אשם כי הנך ירא אלוקים, ותפחד ותערעך מיום הדין? מה זה נוגע אלי? הלא מחויב אתה להשיב על שאלתי בנחת רוח! כי זהו מדרכי ההטבה וגמילות חסדים!...' האם אימתך ויראתך הגדולה מיום הדין פוטרת אותך מהמחויבות שלך שבין אדם לחבירו? ויתר על כן – טען אותו קול מסתורי – אם אותו יהודי באמת ירא וחרד לדבר השם, מדוע הוא בכלל לא חשב על ההרגשה המאוד לא נעימה שנגרמת לחבירו כאשר מתעלמים ממנו, כאילו שאינו קיים כלל..."

אך עם כל זאת, העולם אומר בשם הרבי מקוצק, שעמד פעם ונקש בכף ידו על השולחן: "נכון, מה שנאמר על דור העקב, אבל תדעו, כל הגוף עומד על העקב..." כל הדורות עומדים על הדור שלנו.

ואם נכון שכה היו דבריו של הרבי מקוצק, נבוא ונתמה, ממה נפשך, איך יכול להיות שאפילו שאנו כמו עקב (מגושמים), עם כל זאת כל הדורות יכולים לעמוד על כזה דור חלש?

נסביר את ההפסדה ונבין גם את זה. הפלא ופלא.

"חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים, ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן".

השור יודע להכיר את בעל הבית - "קונוה". (בהיותי בחור צעיר והלכתי להתפלל תפילת מעריב ב'אחזה' ירושלים, שם בדרכי לקראת ערב היו שבים מהשדה שוורים של בעלים שונים, היה מעניין לראות איך הם שבים יחד מהשדה, נפרדים, וכל אחד הולך מעצמו לבית אדונו...) אך דווקא "ידע שור קונוה", השור מכיר את הבעלים עצמו. "וחמור אבוס בעליו" החמור אין לו הבנה כהשור להכיר ממש את קונוה, אבל את האבוס הוא כן מכיר.

ישעיה הנביא אומר תוכחה קשה כזו לישראל, השור ידע, החמור מכיר, אתם כביכול, גרועים מהם - "ישראל לא ידע עמי לא התבונן". נשאלת השאלה.

וכי השור והחמור למדו בגימנסיה (אוניברסיטה) להכיר את בעליהם, זו הרי מציאות טבעית שנוצרת עם השור והחמור, א"כ מה ה' רוצה מאיתנו ומה אשמתנו? הם יודעים באופן טבעי ללא מאמץ והתבוננות, ולנו הדבר כרוך בלימוד והתרגלות, ומדוע מכנים אותנו כגרועים מהשור והחמור?!

התשובה טמונה בתוכחה עצמה. הנביא מגלה לנו בתוכחה זו, ואומר בשם ה', לשור נתתי טבע שיכיר את בעליו, ולחמור את האבוס, גם לכם נתתי טבע להכיר אותי! כן כן! כלומר, לעם ישראל יש טבע קודש שנטע ה' בתוכנו להכיר את ה' יתברך!

אנו רואים כך מעז ומעולם, לדוגמא, מסירות הנפש - כאשר עלו על המוקד באינקוויזיציות, נשרפו באש וקפצו למים ילדים צעירים על קידוש ה', וכל יהודי באשר הוא, בשעה שמת אומר "שמע ישראל", אפילו הפחותים ביותר.

שמעתי מעד ראה ישיש, כי בתקופת הקומוניזם, בימים הקשים, כאשר יהודים רבים שירתו יחד במפלגת הקומוניסטים - וגם היו לראשי המפלגה - "מהרסיך ומחריבייך ממך ייצאו!" והנה יהודי קומוניסט אחד שחטא והחטיא בעיירתו, הגדיל לעשות בחטאיו - וערב בהיר אחד נעמד ברשות הרבים הוציא עימו ספר תורה והחל לקרוע את גווילי הספר ברחובה של עיר, ה' ירחם. והיה לפלא, כי ממש בעודו קורע ואוחז בגווילים חלפה שם מרכבה עם סוס. העגלה סטתה, ופגעה בו. הוא נסחף מתחת לגלגלים, עצמותיו החלו להישבר. ואז שמעו כולם איך שצועק בין הגלגלים: "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד!" הקומוניסט הזה - - -

(רבי שלמה וולבה זצ"ל סיפר על הימים ששכב בבית החולים בשוודיה, היה זה לאחר המלחמה. בבית החולים אושפזה גם כן אישה ששבה מאושוויץ, והיא סיפרה לו, כי באותם שנתיים שעבדה ליד תאי הגזים באושוויץ, לא היה אחד שנכנס לתאי הגזים ולא אמר 'שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד', רבבות משומדים פורקי עול וכולם הכיר אות בוראם ומתו על קדושת שמו - טבע קדוש של יהודי, ה' ינקום דמם!). רואים מכאן שגם הדור הפחות ביותר עיקבתא דמשיחא, יש לו טבע קדוש להכיר את ה'.

וכאמור זהו יסוד גדול, כי לכך מתאונן הנביא בתוכחתו - "ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע" אם אינכם יודעים זו טענה עליכם, כי בראתי אתכם בטבע נעלה להכיר אותי.

ומה הסיבה שבאמת לא יודעים ולא מכירים, התשובה נמצאת באותו פסוק: "עמי לא יתבונן" אילו אדם היה מתבונן היה מכיר ויודע את ה'. ובלי התבוננות הוא גרוע מהשור. וי, - "עמי לא התבונן!".

"בזמן שעושים רצונו"

ועתה, לאחר שהסברנו את הטבע הקדוש של עם ישראל, נבין את המשך הפסוקים בהפסדה: "הוי גוי חוטא זרע מרעים בנים משחיתים". ועל כך יש ויכוח בגמרא קידושין דף ל"ו:

רבינו כותב כאן שתי בחינות שונות, אבל באמת, על פי רוב ילכו יחדיו, אלו שמסתפקים במועט ובהכרחי - אלו הם המרגישים שיש להם כל צרכם וכי יש להם די זהב...

כפי שניכר ממה שידוע ומפורסם שהיה אצל מרן הגרא"ל שטיינימן זצוק"ל, שהיה גר בדירת שני חדרים בדמי מפתח, שמעולם לא שופצה, בית דל, מט ליפול ולא מסויד, השתמש במיטות פשוטות "מיטות סוכנות" עשויות ברזל, וישב על כסאות שהוא ניסר מארגזי עץ עתיקי יומין של תפוזים, וללא משענת... בחלונות היו התריסים שבורים...

כשלימד פעם תלמידים את דברי חז"ל: "דירה נאה מרחיבה דעתו של אדם", שאלוהו דוגמא לכך, והשיב בפשטות: "הנה ביתי הוא דירה נוחה ונאה המרחיבה דעתו של אדם". והרבנית של הרב שטיינימן, כשהייתה קונה דבר לבית הייתה אומרת: "אני קונה עכשיו דברים לוויילת שלי"... הוא אשר דברנו, שבדרך כלל ילכו יחדיו שתי הפירושים של רבינו "די זהב" - להסתפק במועט, ובאותו הזמן ההרגשה היא שיש להם "די זהב".

(צינוני תורה)

"אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן, במדבר, בערבה, מול סוף, בין פארן ובין תופל ולבן, וחצרת, ודי זהב" "חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלים... ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן".

אילו אתם הייתם יודעים מה שאני חושב, כולכם הייתם צוחקים? אבל יש נס שאינכם יודעים מחשבות.

אבל אני רואה שאתם רוצים לדעת, אז אומר לכם.

בזוהר הקדוש כתוב כי יש רקיע אחד שהוא מצלם את כל מעשי בני אדם, ולא רק מעשים אלא גם את המחשבות. וכאשר האדם יבוא לדין, יראה כמו סרט איך שאנחנו עתה יושבים, אני שותה וגם חלק מהציבור שותים תה, וככה אומרים שמוע"ס - - - (ר' שלום שותה מחמת יובש הפה שסבל ממנו). חשבתי על כך ולכן חייכתי: איך זה היה נראה שם בסרט של הרקיע.

ובזה יצאנו ידי מילתא דבדיחותא, לא ליצנות חס ושלו, אבל מילתא דבדיחותא לפקח את הלב. טוב.

רש"י מבאר כי בתחילת הפרשה מנה משה רבינו את כל המקומות שהכעיסו לפני המקום "לפיכך סתם את הדברים ברמז, מפני כבודן של ישראל".

הרבי שלי הביא מדרש בו נאמר - מדוע משה רבינו אמר את תוכחתו ברמזים: "בעבר הירדן, בערבה, מול סוף וגו'" משיב המדרש, כי אם היה מפרש יותר היו מתביישים כל כך עד שלא היתה להם אפשרות לעמוד מול משה רבינו ע"ה, היו מתעלפים, לכן דיבר ברמז בלבד:

"במדבר" - בשביל שאמרו מי יתן מותנו במדבר.

"בערבה" - שחטאו בפעור בשיטים בערבות מואב.

"מול סוף" - שאמרו המבלי אין קברים במצרים וכו'.

א"כ נראה - אמר הרבי - נתבונן כיצד הדורות יורדים דור אחר דור, כי בהפסדה של פרשת השבוע, נאמרו דברי התוכחה של ישעיה הנביא ממש מפורש "בנים גידלתי ורוממתי והם פשעו בי" "ידע שור קונוה וחמור אבוס בעליו, ישראל לא ידע עמי לא התבונן" כמה דורות חלפו בסך הכל ממש רבינו עד דורו של ישעיה הנביא, והנה ישעיה הנביא כבר יכול היה לדבר בנוסח ברור ונחרץ ללא שום רמז - "הוי גוי חוטא עם כבד עון זרע מרעים וגו'" נורא מאד. כי קיימת ירידת הדורות.

יש לדעת כי ירידת הדורות לא נעצרת, אלא הדורות הולכים ויורדים. ועד דורנו, דור עיקבתא דמשיחא. א"כ נחשוב - היכן אנו עומדים...?

כתוב בזוהר הקדוש מדוע הדור, בו יבוא המשיח, נקרא עיקבתא דמשיחא? מפני שאותו דור יהיה המגושם מכל הדורות - כמו העקב המגושם שבגוף. כלומר? אם יכניסו מחט חס ושלוש לעין היא מיד תדמע ואף תתעווור חלילה, ואם ביד, יחושו בכאב, אך אם תוחבים מחט בעקב, לא נורא, הרי שהעקב הוא הפחות מכל הגוף. כך דורנו...

והוא הגיב "היכן כתוב שאסור?" הצעתי לו לשאול את החזון איש. הוא הסכים. קמתי ונסעתי מירושלים לבני ברק. אמרתי שהבחור שואל "היכן כתוב שאסור?" הגיב החזון"א - "יש דברים שאי אפשר לומר מותר או אסור, צריכים להרגיש..." , אמר ולא יסף.

"אימתי נקראים בנים בזמן שעושים רצונו של מקום. ואם לאו נקראים עבדים".

ה' רוצה מאיתנו שנעשה רצונו, לא רק מצוותיו. כי יש לנו טבע קדוש להבין מה הרצון של האבא שלנו. (ואדרבה, לכן באמת דעת רבי מאיר במסכת קידושין דף ל"ו הנ"ל, כי גם כאשר אין נוהגים מנהג בנים נקראים בנים, מדוע? כי תמיד טמון בקרב עם ישראל הטבע קדוש לעשות רצונו של מקום, (יש לנו את האפשרות להבין להתעלות ולעשות רצונו של מקום) אלא שדעת ר' יהודה כי כיון שאין נוהגים מנהג בנים אינם קרויים בנים.

הנחש באפגניסטן שלא המית

אספר לכם בענין מה שאמרנו כי ה' נטע בקרבנו טבע קודש שיכירו את ה'. ובמעט התבוננות יהודי מכיר את ה' יתברך.

הנה רואים בעשרות שנים האחרונות התעוררות של בנים אבודים בכל קצווי תבל אפילו באפריקה, רוסיה ואסיה - ישנם יהודים היושבים ולומדים במשניות וגמרא, מי הביאם לידי כך, וכי הקומוניסטים הבולשביקים? מי עוררם? אם לא מאמר הכתוב: "ולקחתי מכם לב אבן מקרבכם ונתתי לכם לב בשר" בקצווי תבל אפשר לפגוש 'תינוק שנשבה' שבעבר לא ידע אפילו שיש תורה בישראל, אבל כיון שהתחיל להתבונן: מה אני איפה אני? הגיע.

זה סיפור ששמעתי לפני שלושה וחצי שבועות (שנת תשמ"ו).

בחור עולה מרוסיה הביא לפני חבריו מכתב שנשלח אליו מייד ביד גילו - יהודי בצבא ברוסיה - בולשביק מושבע (מה הוא אשם נעבאן), והם סיפרו לי מה שכתוב במכתב. תשמעו מעשה ותתפעלו.

הוא נסע עם פלוגת חיילים בשליחות הצבא הרוסי באפגניסטן. אם אתם יודעים או לא יודעים, שם בהרי אפגניסטן מורדים נלחמים ברוסים, יש לרוסיה צרות מהם כבר שבע שנים רצופות. פלוגה זו נשלחה למשימה חשובה.

קבוצת החיילים חנתה באחד הכפרים, הבחור יצא לו קצת לטייל בסביבות הכפר. והנה הבחין בנחש ארסי מתפתל. וכיון שאהב בעלי חיים ולמד בשיעורי טבע כי אפשר להתיידד עם נחשים, ניסה את מזלו, שב למחנה הביא לנחש אוכל, הנחש אכל בתאבון.

למחרת הביא לו שנית, כך כמה ימים עד שחש בטחון עם הנחש והשניים - הנחש והוא, הסתובבו זה לצד זה בידידות. היה זה בהר הסמוך לכפר.

הוא הקפיד לשהות עם הנחש במשך שעה ויותר מידי יום. ידידים...

ויהי היום, התקבלה הפקודה להתקדם במהירות האפשרית ביותר, לעזוב את הכפר ולצאת לאחד ההרים, ומשם לעבור להר רחוק יותר. לפני שיצאו לדרך מיהר הבחור היהודי ורץ להיפרד מהחבר החדש שלו, הנחש... פשוט הביא לו אוכל בפעם האחרונה. הנחש אכל. ולפתע...

לפתע הזדקף מולו בפה פתוח וקול שריקת נחש ארסי (בזעם ורצון להכיש ארס). החייל רעד מפחד. אך. גם זאת למד בספרי הטבע, כי אם נקלעים חלילה, לכזה מצב, שהנחש עומד ממול זקוף כמקל, אסור לברוח. בריחה תביא אותו אחריו, ובדרך כלל הוא המנצח והסוף הוא מות. לכן מה עושים? נשארים לעמוד זקוף ממולו בעמידה איתנה.

הבחור באמת הצליח להתייצב לעמוד על פי הכללים ועפ"י ההוראות. שעה. עמד עוד שעה והנחש מולו - שעתיים. שלוש, אתם שומעים? ארבע, חמש שעות תמימות! הוא היה על סף עילפון.

החברים שלו שהמתינו שעה קלה לבואו, משלא הגיע יצאו במהירות לדרכם לפי הפקודה ותוואי הדרך. אך הוא נשאר שם על עומדו כשהוא מתאמץ ונזהר לא לעשות אפילו תנועה קלה של בריחה.

לאחר שש שעות ירד הנחש, התקפל, פנה לדרכו ונעלם לו.

והוא הרי בחור קומוניסט, מה כבר יכול היה לחשוב על מה שקרה, וכי ידע את הכלל "שוויתי ה' לנגדי תמיד - שהכל מהקב"ה? טוב, הוא מיהר

"דתניא בנים אתם לה' אלוהיכם, בזמן שאתם נוהגים מנהג בנים אתם קרויים בנים אין אתם נוהגים מנהג בנים אין אתם קרויים בנים דברי ר' יהודה. רבי מאיר אומר בין כך ובין כך אתם קרויים בנים שנאמר בנים סכלים המה ואומר בנים לא אימון בם וכו' זרע מרעים בנים משחיתים".

רבי מאיר אומר כי אפילו כאשר עובדים לעבודת כוכבים נקראים בנים! במקום אחר בגמרא נאמר כדברי רבי יהודה, רק בנוסח שונה קצת: "בזמן שישראל עושים רצונו של מקום נקראים בנים אין עושים רצונו נקראים עבדים"

צריכים להסביר מה הכוונה "רצונו של מקום", לא כתוב "בזמן שישראל עושים ציוויו של מקום", עוד יש להבין וכי "בזמן שאין עושים רצונו של מקום נקראים עבדים", עבדים? איזה עבד הוא האומר לאדונו: אמת שאתה האדון ואני העבד, אבל כל מה שתאמר לי לא אעשה. הינו מורד באדונו, לא עבדו.

ניישב זאת עפ"י משל. אני מבחין שאתם מקשיבים טוב:

ערב יום טוב אחד נכנסתי לחנות גדולה (איך קוראים לה? סופרמרקט) קונים וקונים ובעל הבית לא מצליח לעמוד בעומס הקונים.

ראיתי באחת הפינות, ישב לו פקיד עם דפים ועט ועסק בניהול חשבונות בלי הפסקה - "רואה חשבון" חרוץ. חשבתי לעצמי, הנה הפקיד יכול היה להטות שכם להוריד קצת מהלחץ של בעל הבית בערב חג, אך אינו עושה כך, מדוע? הוא כאילו לא נמצא כאן יושב לו בפניה ועוסק בשלו. והוא צודק כי אומר לעצמו "אני עושה תפקידי באמונה - לעסוק בביקורת חשבון, וזהו, לסייע לקונים או לפרק סחורה לא שייך אלי", כך חושב לעצמו בצדק.

אבל. נכנסתי לחנות שניה ממש בסמוך לאותה חנות, גם היא עמוסה בקונים, גם שם ישב איש בפניה - "רואה חשבון" במלאכתו, אך כאשר רק היסב את ראשו וראה כי יש צורך בעזרה, התרומם, סגר את הפנקס והשתלב במכירות, הוריד סחורה, ניגש לקופה וסייע בחשבון לקונים ועוד.

במה שונה השני מהראשון?

בחנות השנייה רואה החשבון הוא גם בן של בעל הבית...

הבינועס הם שלו. לכן, כאשר צריך להוריד סחורה ובעקבות כך יהיה רווח גדול של ערב יום טוב, הוא שולח את ידי לסייע, אם קשה לאביו הוא עוזר ורוצה לעזור. אבל הפקיד בסופרמרקט הראשון הוא בסך הכל פקיד, וכי איכפת לו הרווחים וההפסדים של המנהל, שיכאב הגב לבעל הבית, לא לי...

כך גם בענייני תורה ומצוות:

שואלים לפעמים את ר' פלוני "למה אתה עושה כך וכך, וכי מה שאתה עושה מותר וראוי?"

והוא משיב: "וכי כתוב בשולחן ערוך שאסור לעשות כך?! היכן ראית כתוב בשולחן ערוך לא לעשות מה שעשיתי?" מתרעם בשאלה.

לדוגמא, זכורני מימי נערוטי. חבר שלנו הלך לשחק פוטבול (כדור רגל) הוא היה השוער.

"מה זה?" שאלו אותו החברים בתרעומת, כמו שאומרים מדוע אתה כבן ישיבה משחק פוטבול?

"מה?! תמה הבחור "האם כתוב בשולחן ערוך לא לשחק כדור רגל?!"... בזה התירוץ על השאלות הנ"ל.

הפסוק לא מדבר במי שמורד ממש באדוניו ולא שומע להוראותיו, אלא שלא עושה רצונו של מקום, ולכן נקראים עבדים - עבדים שעושים ציווי אבל לא רצונו.

אבל בנים כן עושים רצונו של מקום, מה שה' רוצה.

בלב כתוב לא רק בשולחן ערוך...

באחת האסיפות דיבר החפץ חיים על ענין חשוב בתקנת הציבור, בתוך דבריו אמר: והרי ודאי תשאלו אותי היכן זה כתוב? אומר לכם: זה כתוב פה - הצביע ודפק על ליבו - כתוב בלב! אדם המרגיש כי רצון ה' לא להסתובב עכשיו במגרש כדור רגל הוא לא שואל אם כן כתוב או לא כתוב, אם רצון ה' לעשות עושה ואם לא - אינו עושה.

(היה לי חבר שהיה שורק בפיו הרבה, פעם חלף לידי במסדרונות הישיבה ושרק בפיו (כמדומה שהיה זה בשבת) שאלתי אותו - מה זה?!

למחנה, שכמובן היה ריק מאנשי הקבוצה שיצאה לדרכה, נטל את מטלטליו, וכיוון שידע את כיוון הליכתם, יצא אחריהם בדילוג וריצה, קיווה לעקוף אותם עוד לפני רדת החשיכה. ירד מההר ורץ לפי השבילים. והנה. באחת הפינות מצא את כל הקבוצה כולה שוכבים שחוסים. המורדים ארבו להם והרגו אותם בחרב.

אתם רואים נס? חמש שעות הראה הקב"ה לתינוק שנשבה - תראה, איך אני מציל אותך...

בסוף המכתב הוא חתם בנוסח שלו (אני אומר בנוסח שלנו): ולפיכך התעוררתי להאמין שבורא עולם הוא מנהיג לכל הברואים והוא עושה ויעשה לכל המעשים.

שאבעס!
ומה אתם חושבים כי רק ברוסיה? גם כאן בארץ ישראל הולך לו יהודי רחוק, אוי רחוק, עוסק בביזנס שלו ופתאום צצה מחשבה במוחו: "מה איתי, במה אני יהודי?" הוא ממשיך ומתבונן הולך וחושב על מעשיו עד שמתחיל להשתפר. והוא נהיה צדיק, נורא ונפלא.

חבר שלי רבי ברוך ידלר ז"ל נחלה ושכב בבית חולים לאחר שהבריא ושב לביתו, באתי לבקרו והוא סיפר לי כך.
בחדר עימו שכבו עוד חולים ל"ע, אחד מהם יהודי חילוני גמור. והנה באו לבקרו (את החילוני) בנים ונכדים צעירים בעלי זקן ושיראים של חרדים - חליפה וכובע. ר' ברוך המתין להזדמנות והתעניין בעדינות "איך הוא הגיע לכך - לצאצאים כאלו?".

"זה סיפור ארוך אספר לך מחר". השיב.

למחרת כאשר הוציאו את החולים לחצר, סיפר לי:
התגוררתי בקיבוץ מסוים (נקב בשמו) שבת אחת יצאתי לטייל, עליתי על רכב של הקיבוץ נסעתי לירושלים לטייל בה עד ככר השבת. שם בלי תכנון מראש נעמדו ילדים וצעקו: שאבעס! שאבעס! לא ידעתי מה זה בכלל מה הצרחות הללו. כעסתי מאוד. פתחתי את הדלת "וירקתי עליהם קללות" כלשונו, הם ברחו מפחד שמא אכה אותם.

נכנסתי לרכב להמשיך בנסיעה ושוב התאספו כולם: שאבעס!

יצאתי שנית והם ברחו. וחוזר חלילה. לא יכולתי להמשיך בנסיעה, עד שהתקרב אלי רב אחד, שכן מאחד הבניינים ואמר לי בנחת: "אתה רואה מה הולך פה, הילדים לא יעזבו אותך אתה תאלץ להישאר פה, והוא המשיך: "הסתכלתי מהחלון והבחנתי כי יש כאן שיח חירשים, צועקים אחד מול השני - הם אינם מבינים אותך ואתה לא מבין כלל מה הם צועקים, תשמע, אם אתה מעוניין להבין, תעלה אלי לשעה שעתיים עד צאת השבת ואסביר לך".

בקיצור לא אאריך. עלינו, אני ורעייתי, לביתו. התיידדנו. חלפו ימים ביקרנו אצלו שוב, אח"כ ביקרנו בביתו עוד פעם פעמיים - אני ואשתי, וזה לא היה בכלל פשוט מצידנו לבקר בבית חרדי כל כך.

באחד הימים אמר לנו "אתם הרי סוציאליסטים יש לכם אפשרות לחיות בקיבוץ שלכם אבל האם יש בו בית כנסת?" הוא סידר לנו בית כנסת, ומפקידה לפקידה נכנסתי לבית כנסת. הדברים התגלגלו עד שביום מן הימים נכנס לנו בחשבון הבנק 'שילומים' כי שנינו מילדי טהרן, היה זה כסף שלא צפינו לו, ואז פשוט עקרנו את דירתנו מהקיבוץ לירושלים. כאן גידלנו את המשפחה והילדים. ותראה מה יצא מהם. ע"כ.

אם נשב עד אור הבוקר בדרשה לא אסיים מה שאני שומע אודות חזרה בתשובה. רק עוד עובדה אחת.

מה ראה רבי חיים קנייבסקי?
נכנסו אל בנו של הסטייפלר - רבי חיים קנייבסקי זצוק"ל, בן ואביו - הבן בעל תשובה והאב שעדיין אינו שומר תורה ומצוות, להזמינו לשמש כסנדק בברית של הבן הנכד.

השיב ר' חיים: "לא, אתה תהיה הסנדק" והצביע על הסב.

"מה, וכי אני אהיה הסנדק, וכי אני ראוי לכך?"
"אני רואה על הפנים שלך קדושה, אתה צריך להיות הסנדק" פסק ר' חיים את פסוקו.

הסב היה הסנדק.

הילד ניגש לעמוד: "תְּקַדְהָ תְּקַדְהָ שְׁמִיָּה רַבָּה פֶּפֶס פֶּפֶס 5 דִּק' סִיִּים מַעֲרִיב.
האבא התעלף.

האבא התעלף.

אחרי הברית הוא התחיל לחשוב "למה הרב אמר עלי קדושה, וכי אני קדוש?!"
הרהר בדעתו ובמעשי חייו, והבין... וגם התעורר ושב בתשובה שלימה. מה הבין ומה נזכר?

הוא חיפש בהסטוריה של חייו. ומצא. מעשה שהיה.

היה זה עשרות שנים קודם לכן כאשר עמד להינשא בקיבוץ לפני החתונה קראה לו המיועדת להיות אשתו (הסבתא של הרך הנימול ואימו של אבי הבן) לשדה בפאתי הקיבוץ, ואמרה לו כך: אספרי לי, אני הרי ניצולה מהשוואה כפי שאתה יודע. ואיך ניצלת? נסעתי יחד עם אבא ואמא ברכבת בדרכנו לאושוויץ. בנסיעה כבר חשנו כולנו כי אכן אנו בסוף החיים. באחד הרגעים אמא התייפחה בבכי ואמרה לי: אנו צועדים לקראת המוות, רצוני לזרוק אותך מחלון הרכבת, רק כך אולי תזכי את להישאר בחיים, ויישאר מאיתנו זכר. ובכן, אמרה אמא "בשעה שהרכבת תאט באחד מעיקולי הדרכים אשליך אותך" באותה שה בכתה עוד ואמרה: "וכאשר תזכי להישאר בין החיים תחיי בנעימים, תתבגרי, וגם תזכי לבוא בברית נישואין, קודם לכן תשאלו יהודים מה זה טהרת הבית היהודי, שהיא חובה של יהודים".

והשלכתי. והגעתי עד הלום.

לפני כמה ימים שאלתי את מזכירת הקיבוץ מה זה טהרת הבית? היא אמרה בזעם "סתם כלום", לכן מהכעס שלה, אדרבה, הבנתי כי אני צריכה לברר והלכתי לשאול רב דתי, נסעתי לעיר ושאלתי, והרב כן הסביר לי ברור מה החובה של התורה. ועתה, אם אתה מסכים שנשמור על צוואת אימי, טוב, ואם לאו - לא אתחתן!" כך אמרה.

לאחר שלושה ימים נתתי את הסכמתי וכך התחתנתי. וכנראה משום כך ר' חיים ראה עלי מעט קדושה, ולכן זכיתי לבנים ונכדים, ואני מכריז בזאת, כי גם אני שב עתה בתשובה ואזכה לשמור שבת ושאר תרי"ג מצוות. נורא ואיום. ע"כ המעשה.

אתם כבר עייפים (דרשה ארוכה), אולי מפאת שאני עייף אני חושב שאתם עייפים... טוב, וה' יזכנו לראות ביצועתו ונראהו עין בעין בעגלא ובזמן קריב.

קדיש, כבוד הרב.

(להגיד)

בין המצרים

עמי לא התבונן (הפטרה לשבת חזון)

משל למה הדבר דומה, לזוג שלא היו להם ילדים הרבה שנים, סוף סוף לאחר הרבה שנים נפקדה האשה.

הגיע זמן הלידה, הלכו לביה"ח, הבעל מחכה בחוץ, ועובר הרבה זמן, הבעל שם לב שהדלת נפתחת ונסגרת הרבה פעמים, רופאים יוצאים ונכנסים, ניגש אליו רופא ואומר לו: המצב חמור מאוד!

אשתך בסכנת נפשות!

יש אפשרות להציל את האשה אבל התינוק ימות! יש גם אפשרות להציל את התינוק אבל אז האשה תמות, תחליט מה לעשות.

אמר הבעל, רגע, זה דיני נפשות, אני צריך ללכת לרב לשאול!

אומר הרופא: אין זמן לרב, תחליט עכשיו!

טוב, אם כך צריך לשאול את האשה בעצמה, זה החיים שלה.

שאלו את האשה ואמרה, לחיות בלי הילד, זה לא חיים, לכן תצילו את הילד. ואמרה לבעלה: תגיד ותספר לתינוק מי הייתה אמא שלו! שמסרה נפשה!

עשו הרופאים מה שעשו, ונולד בשעה טובה ומוצלחת תינוק חדש. למחרת התקיימה לווייה רוויה יגון ואנחה,

רבנים הספידו, אנשים געו בבכיה, עצוב מאוד מאוד.

התינוק גדל וגדל, והגיע יום הבר מצוה. האבא קורא לחתן הבר מצוה, בני: אתה יודע שהיום היארצייט של אמא שלך? באותו יום שאתה נולדת אמך נפטרה! ולכן היום בערב כשיבוא האורחים תיגש להתפלל מעריב כי אתה 'חיוב', אני מבקש ממך תתפלל ברגש, תתפלל לאט.

הילד ניגש לעמוד: "תְּקַדְהָ תְּקַדְהָ שְׁמִיָּה רַבָּה פֶּפֶס פֶּפֶס 5 דִּק' סִיִּים מַעֲרִיב.

ואם שתיקת החכמים היתה סיבה לדבר גדול כחורבן הבית, כמה נוראה ואיומה היא!

כיוצא בכך, שנינו (שבת נה ע"א) שבחורבן בית המקדש הראשון פגעה מידת הדין גם באלו שהקדוש ברוך הוא העיד בהם שהם צדיקים גמורים וקימו כל התורה כולה מאל"ף ועל תי"ו, רק משום שלא מחו, למרות שמחאתם לא היתה מועילה!

ושנינו (שבת קט ע"ב), שלא חרבה ירושלים אלא בשביל שלא הוכיחו זה את זה. שנאמר (איכה א, ו): "היו שריה כאילים", מה איל ראשו של זה בצד וזכו של זה, אף ישראל שבאותו הדור כבשו פניהם בקרקע ולא הוכיחו זה את זה.

וידועים דברי הרב מבריסק זצ"ל בבאור דברי הגמרא (א, סוטאה יא ע"א, סנהדרין קו ע"א) שלושה היו באותה עצה [של "הבה נתחכמה לו פן ירבה"], בלעם ואיוב ויתרו. בלעם שיעץ נהרג, איוב ששתק נדון ביסורין, יתרו שברח זכו מבני בניו שישבו בלשכת הגזית.

ושאל: בלעם שיעץ להרוג ילדי ישראל נהרג, הרי זו מידה כנגד מידה. יתרו שברח כי התנגד לפעול לרעת ישראל זכה ומבני בניו פעלו לטובת עם ישראל, מידה כנגד מידה.

אבל איוב ששתק נדון ביסורין, היכן כאן הנהגת מידה כנגד מידה. ובאר: מדוע שתק איוב, כי ראה שדעת פרעה נוטה לעצת בלעם, ולא יועיל במחאתו. אם כך, מה לו למחות, שתק.

מה עשה הקדוש ברוך הוא, הביא עליו יסורים וזעק במכאוביו. לא מובן: וכי מה תועיל בזעקותיך. אבל כשכואב, צועקים! אז איך יכול היית לשתוק בגזרת "כל הבן הילוד היארה תשליכהו"? כי לא כאב לך!

וב"זה לעומת זה!"

בן שמונים שנה היה משה רבינו בעמדו לפני פרעה (שמות ז, ז). שמונים שנה, התן תקופת חיים! "ימי שנותינו בהם שבעים שנה, ואם בגבורת שמונים שנה" (תהלים צ, י). מה עשה משה רבינו שמונים שנה? במדרש (ריש ילקו שמעוני שמות) מבואר שהיה משנה למלך מצרים, ומלך כוש, וכלוא עשר שנים במדין, ומכל זה אין התורה מספרת מאומה –

מה מספרת היא, שיצא אל אחיו לראות בסבלותם –

וראה איש מצרי מכה איש עבר מאחיו, והרגו –

וראה שני אנשים עברים נצים, וגער בהם –

וראה רועים המציקים לבנות יתרו, והושיען –

וזוטות, לכאורה.

אבל, אמר רבי ירוחם ממיר זצ"ל, כל ה"משה רבינו" צפון בזוטות אלו! בהן מגלה התורה במה זכה להיות מושיען של ישראל ומנחיל התורה –

וכי במה יועיל לעמו, אם יראה בסבלותם. "שהיה בוכה ואומר חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם, והיה נותן כתפיו ומסיע לכל אחד ואחד מהם" (שמות רבה א, כז). לכמה היה יכול לסייע! ומה הועיל כשהכה את המצרי, הלא רק סכן עצמו. וכשהתערב ברבי דתן ואבירם וקוממם עליו והלשינוהו –

ברם, היא גופא: לא שיקולו כדאיות ותועלת היו כאן, אלא התקוממות רגשית, שנאת עול קיצונית, אי השלמה תהומית עם ההשחתה והרוע. אי יכולת להבליג ולשתוק!

ונספר –

רב עירה ביקר אצל ה"חפץ חיים" זצ"ל, לבקש עצתו וברכתו.

כהרגלו, חקרו: "מה מצב הדת בעירכם".

נאנח הרב. המצב אינו משובב נפש.

ה"חפץ חיים" לא הרפה: "החינוך הטהור נשמר?"

ספר הרב: "המשכילים פתחו בית ספר 'תרבות' כפרי, הלימודים בו חנים אין כסף, וההורים העניים נפתו לשלוח לשם את לדיהם, ומה בכוחי לעשות?!"

"והכשרות, נשמרת?"

סיפר הרב: "הקצב אינו מקבל מרות. 'פוסק' בעצמו ומכשיר נבלות וטרפות. והקהל מקבל דבריו, ומה בכוחי לעשות?"

לאחר שהתעורר, ניגש אל הבן ושואל אותו: למה? למה אתה ככה מתפלל? הרי בקשתי ממך!

עונה הבן- מה אתה רוצה ממני, רגש? איזה רגש? את אמא שלי לא הכרתי! לא ראיתי אותה מעולם! אני יודע שבבית קברות יש איזה אבן שם נמצאת אמא שלי.

וכדי בזיון וקצף.

אומר רבי יודלביץ זצ"ל [ומביאם הר"ש לוינשטיין], הקב"ה החריב את בית המקדש השכינה גלתה ממקומה, "שפך חמתו על עצים ואבנים" והכל כדי להציל את הילד את כלל ישראל, ואנחנו הילדים "תקדה תקדה שמייה רבה"

"למה א"א להתרחץ?"

- איך אפשר להתרחץ!!!

אלא מאי, אין לנו רגש!

נסיים בדברי האדמו"ר מקוצק כפי שרבי שלום שבדרון היה חוזר על זה.

השו"ע מביא הלכה "שיהא ירא שמים דואג ומיצר על החורבן".

שאל האדמו"ר מקוצק, הרי השו"ע מיועד לכל כלל ישראל א"כ למה מביא השו"ע הלכה ליראי שמים בלבד? וכי מה יעשה מי שאינו ירא שמים?

ותירץ: 'ירא שמים' יתאבל על חורבן בית המקדש, ומי שאינו ירא שמים שיתאבל על החורבן של עצמו!...

(הגר"ש לוינשטיין)

"כי נגע עד ליבך" – רבי יעקב גלינסקי זצ"ל

נעמוד על נקודה בסיפור החורבן, שכמדומני שלא שמים לב אליה. נזכיר את ספור הגמרא (גיטין נה, ב) על קמצא ובר קמצא חרבה ירושלים. שאותו אדם שאוהבו קמצא ואיש ריבו בר קמצא עשה סעודה, אמר למשרתו: קרא לקמצא.

הלך והביא את קמצא.

בא ומצאו יושב. אמר לו: "הואיל ואתה איש ריבי, מה מעשיך כאן, קום צא".

אמר לו: "הואיל ובאתי הניחני, ואתן לך דמי סעודתי".

אמר לו: "לאו".

אמר לו: "אתן לך דמי מחצית הסעודה".

אמר לו: "לאו".

אמר לו: "אתן לך דמי כל הסעודה".

אמר לו: "לאו", אחזו בידו הקימו והוציאו.

אמר בר קמצא: "הואיל וישבו חכמים ולא מחו בו, מוכח שהסכימו עמו, אלך ואלשין עליהם". הלך ואמר לקיסר: "היהודים מרדו בך" –

כך התגלגל הדבר הדבר, ונחרב הבית, וסימו (שם נז ע"א): תניא, אמר רבי אלעזר, בוא וראה כמה גדול כוחה של בושא. שהרי סייע הקדוש ברוך הוא את בר קמצא, והחריב את ביתו ושרף את היכלו.

ידוע, וכתב המהרש"א (יומא ט ע"א) שהיא היא שנאת החינם שבעוונה חרב הבית. אבל המעיין יראה, שבדברי בר קמצא אין הדגש על הבושה שבישוהו, אלא על כך שחכמים שתקו ולא מיחו. ומודע שתקו, כתב המהרש"א: "שלא מיחו מפני שלא היה בידם למחות". ועם כל זה, מפני העדר מחאתם נסתבב חורבן בית אלוקינו!

אילו היו קמים, ומוחים, גם אם לא היו מועילים, יתכן וירושלים לא היתה נחרבת!

ונוסיף בענין זה: בגמרא (שבת י ע"ב) אמרו: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל [משקל] שני סלעים מילת [משני] שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו [בתוספת פס אריג סביב פס ידו, היא כתנת הפסים שעשה לו (רש"י)] נתקנאו בו אחיו ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. והקשו בתוספות, הרי עוד קודם לכן נגזר עליהם שעבוד ארבע מאות שנה בארץ לא להם (בראשית טו, יג). ובאר המהר"ל ("נתיבות עולם", נתיב השלום פרק ג), שמכל מקום צריך היה שתהיה סיבה גדולה שעל ידה תצא הגזירה על הפועל, "כי דבר קטן אינו נעשה סיבה לדבר גדול" –

המשיך ה"חפץ חיים" ושאל: "והטהרה נשמרת?"

סיפר הרב: "סדקים נתגלו בקירות המקוה והבנין עומד ליפול. סכנה להכנס אליו. נסיתי להתרים לבדק הבית ולא עלה בידי. ומה בכוחי לעשות?"

התרגש ה"חפץ חיים": "מה בכוחו לעשות? אבער חלש'ין, קענט אר דאך! להתעלף הרי אתה יכול!"...

לא מובן –

יתעלף, ומה?

מאומה, אבל איך אפשר להבליג?

ונספר –

מי לנו גדול מהמהרי"ל דיסקין זצ"ל, השרף מבריסק. והיה אומר: אני לגבי אבי – הגאון רבי בנימין מוולקוביסק זצ"ל – כחומץ לגבי יין. עד כדי כך!

מובן שתמהו, לא הבינו ולא קבלו.

אמר: אספר לכם, ותבינו.

סיפר שבבחרותו נהג לשבת בחדר החיצון בעוד אביו הוגה בתלמודו בחדר הפנימי. כשהיו באים עם שאלות בהלכה או דיני תורה היה מעכבם לשמוע דבריהם ותוך כדי דיבור גיבש עמדתו, ונכנס עמם לחדר הפנימי לראות האם קלע אל המטרה או שמא דעת אביו אינה כדעתו.

ויהי היום, ושרפה פרצה בישוב הסמוך. בתי העץ היו למאכולת אש, ובין הבתים גם בית הכנסת. כששקעה האש ליקטו היהודים את שרידי יריעות ספר התורה המפוחמות והביאון לוולקוביסק הסמוכה, לשאול מה דינן.

כשהגיעו, שמע הנער את שאלתם ומיד ידע את דין השולחן ערוך (יורה דעה רפב, י) בנדון. קם, ונכנס עמם אל אביו –

והאב לא פסק כמנהגו.

גם לא פסק אחרת.

כשראה את הגווילים המפוחמים, התעלף!

ובנו, הגאון הקדוש, עודנה נער, ייסר עצמו: למה אני לא התעלפתי – חומץ בן יין אני!

ועכשיו הכל מובן –

ירמיהו הנביא קונן: "דרכך ומעלליך עשו אלה לך. זאת רעתך כי מר, כי נגע עד לבך" (ירמיה ד, יח) זה בית המקדש, שנאמר (מלכים א ט, ג): "והיו עיני ולבי שם כל הימים" (פתיחת איכה רבתי טז). שבית המקדש היה לבם של ישראל. והלב שלנו הוא בבחינת בית המקדש שבקרבתנו (זהר ח"א קסא, א). וכמו שכתב בספר "חרדים" (פרק כא אות יז): "הנה הלב היכל לשכינה דכתיב (תהלים עח, ס): 'אהל שכן באדם', וכתיב (דברים כג, טו): 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך', ופרש רבי שמעון בר יוחאי (זהר ח"א עו, א): 'מחנך' רמ"ח איברים, ו'בקרוב מחנך' זה הלב". והאלשיך הקדוש זצ"ל כתב: "זה אלי ואנוהו" (שמות טו, ב), [מלשון נוה] אבנה לו בית המקדש (כתרגומו), בלבי. שהוא ענין: 'ושכנתי בתוכם' (שמות כה, ח), כי 'היכל ה' המה' (ירמיה ז, ד) –

ומשלא מחו, משגלו אדישות, גם אם לא היה בידם לפעול, אבל איך אפשר לשתוק כשרואים כזה עול, שאוחזים בידו של אדם, מקימים אותו ומסלקים אותו –

אם הלב אטום, נאטם גם בית המקדש, לבם של ישראל!

ומבואר בגמרא (יומא ט ע"ב), שכל זמן שלא יסולק גורם החורבן, לא תבוא הגאולה –

ומה על לבנו. הלא קהו רגשותינו, דבר אינו מזעזענו!

האם יש ראייה גדולה יותר, משווין נפשנו באלו הימים! (והגדת)

על מה היה חורבן בית שני?

בושה וחרפה שעשו לבר-קמצא! זורקים אותו מול כולם, מתוך חתונה, הוא מוכן לשלם את כל החתונה!

תשאיר אותי פה, אל תבזה אותי!

עזוב לא רוצה, אתה עושה לי שחור בעיניים. צא מהחתונה!

הוא יוצא, יושבים כולם ואף אחד לא פותח פה.

אומרת הגמרא {מסכת גיטין נז, א} – תניא אמר רבי אלעזר

בא וראה כמה גדולה כוחה של בושה שהרי סייע הקב"ה את בר קמצא והחריב את ביתו ושרף את היכלו.

הוא הולך עם הכבש ששלח הקיסר ועושה לו פצע. איפה?

בעין ובפה – בעין הרעה, ובפה שבייש אותו, אמרו לו – צא החוצה מפה!

נחרב הבית השני!

מה, אבל הוא לא הרג אף אחד! זה לא בית ראשון שנשפך דם כמים? מה זה לא הרג? אתה חושב שבר קמצא חי?

עומדים 600 מוזמנים, עומד המחותן ואומר – לך!!! עוף מפה!!!

כולם מסתכלים, וכולם מדברים על זה. אחרי חמש דקות כולם יודעים ששפכו את דמו.

אומר הקב"ה – זה רצח! לא צריכים לשפוך דם! זה רצח בדיוק כמו שאתה תוקע חרב!

אצל אדום צריך רצח בדם קר, אצל יהודי, מספיק להלבין את פניו, כדי שיחשב לרצח!

אז תרדו לגלות של אדום!

למה אדום?

כי התורה אומרת {פרשת ניצבים ל, ז} ונתן ה' אלקיך את כל האלות האלה על איביך ועל שנאיך אשר רדפוך"

שואל רבינו בחיי – מי זה האויב ומי זה השונא?

ואומר – האויב זה ישמעאל, והשונא זה עשו.

למה הוא נקרא 'שונא'?

אמר ר' שמעון בן-יוחאי – הלכה בידוע, שעשו שונא ליעקב.

תגיד, למה אתה שונא אותו?

שונא.

תשאל את הגרמנים – למה שחטתם שישה מיליון יהודים???

סתם.

אדום לא צריך סיבה. אמר ר' שמעון בר-יוחאי הלכה בידוע, שעשו שונא ליעקב!!!

אומר הקב"ה – אם בית שני נחרב בגלל שנאת חינו, ואתה שואל "למה", אתה תרד לגלות אדום, כי שם השנאה בלי סיבה.

שונאים אותנו! תסתכלו בעולם! כל המדינות, כולל ברק אובאמה וכל מי שנראה כחבר של ביבי, כולם שונאים אותנו!!!

למה???

זה גלות אדום.

רבנות, אני רוצה להגיע לנקודה, ובזה לסכם את הדברים :

יש גמרא שכולנו מכירים {מסכת קידושין לא, ב} – אמר רבי אבהו כגון

אבימי ברי קיים מצות כיבוד השפיץ של כיבוד אב, זה הבן שלי, אבימי, אין כמוהו! חמשה בני סמכי הוה ליה לאבימי בחיי אביו חמישה בנים

היו לו, לאבימי, כולם חיו אצלו בביתו בחייו וכי הוה אתא רבי אבהו כשרב אבהו היה בא לבקר את בנו אבימי קרי אבא היה נותן דפיקה על הדלת ואומר – תפתחו לי! רהיט ואזיל ופתח ליה היה אבימי רץ

לשער ואמר אין אין עד דמטאי התם וכל הדרך עד השער, היה צועק אבא אנחנו באים, אבא אנחנו באים! יומא חד יום אחד הגיע רב אבהו לבקר, התיישב בסלון, ב"ה יש כורסא מתנדנדת. שאל אותו – אבא מה

תשתה? אמר ליה אשקין מיא סודה קר עם הרבה גזים והרבה קרח אדאיתי ליה נמנם הלך אבימי והביא לו, אבל בינתיים ר' אבהו נירדם

גחין קאי עליה עד דאיתער אבימי לא העיר אותו. נשאר לעמוד עם הכוס סודה עד שיקום אביו איסתייעא מילתיה ודרש אבימי (תהילים עט-א) מזמור לאסף אלקים באו גוי בנחלתך טמאו את היכל קדשך שמו

את ירושלים לעינים, בא הקב"ה וגילה לו סוד, על מזמור בתהילים. על זה אומרים מזמור! תגיד קינה!

אלא, גילו לו מהשמים שהקב"ה הוריד את זעמו על עצים ואבנים במקום על עם ישראל.

רבנות, למה אבימי קיבל את התשובה הזאת, בדיוק כשהוא עמד ליד אביו? הוא לא יכל לקבל את החידוש הזה בבית הכנסת?

תוספות אומר ביאור נחמד – מזמור לאסף – אסף, היה הנכד של קרח. כתוב בפסוק (איכה ב, ט) טבעו בארץ שעריה, משל למה הדבר דומה? משל לשפחה שנפל לה כד לתוך הבאר.

– עכשיו אין מי שיוציא לי את זה מהמים.

הגיעה השפחה של המלך, הביאה כד מזהב ונפל לה גם לתוך הבאר. היתה השפחה שמחה – ב"ה, עכשיו יבואו להוציא את כד הזהב בטוח שיוציאו גם את שלי.

אמר אסף מזמור. מה המזמור?

"ריבונו של עולם, כשיוציאו את השערים שדוד המלך שיקע ברצפה, יוציאו גם את הסבא שלי, את קרח".

א"כ התשובה פשוטה מאוד – היות ואבימי כיבד את אבא שלו, אמרו לו את הביאור במזמור של אסף, שהיה נכדו של קרח.

אבל מה שייך חורבן בית המקדש, לכיבוד אב של אבימי?

רבותי, אני רוצה להיכנס לנושא נוסף, ולהסביר רעיון נוסף, שראיתי בספר אמונות עתך, שאולי יביא אותנו, לאיזה הרגש, בנושא הזה של חורבן הבית :

למי ששם לב, הגויים מצטיינים במצוות כיבוד אב – עשו מכבד את אבא שלו.

אליפז, הולך להרוג את יעקב אבינו, "כי אבא אמר".

עמלק הולך להילחם בישראל מרפידים, שנאמר **ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים**, 400 פרסה! למה?

כי אמא שלהם, תימנה, השביעה את עמלק – תן לי תקיעת כף שכשיבוא הזמן שעם ישראל יצא ממצרים, תחסל אותם!

כיבוד אב!

רבותי, שואלת הגמרא {מסכת קידושין לא, א} שאלה - בעו מיניה מרב עולא עד היכן כיבוד אב - עד היכן מצות כיבוד אב?

לאיפה הגמרא שולחת אותנו?

דמא בן נתינה – גוי מאשקלון, שהיה סוחר בתכשיטים ובאבנים טובות. עם ישראל היה צריך לקנות אבן שנאבדה מאבני החושן. האבן נקראת ישפה, כך אומר הירושלמי.

באו אליו החכמים ושואלים אותו – אדוני, יש לך את האבן הזאת ישפה?

- כן. כמה עולה? \$ 100,000 בסדר, תביא.

נכנס הביתנה ורואה שאבא שלו נרדם, יש מחלוקת בגמרא – אם שם את הרגליים על הכספת, או המפתח של הכספת היה מתחת לראש. הוא יוצא לחכמים – סליחה, אבל אני לא יכול לתת לכם את האבן.

- למה? אבא שלי ישן.

- תעיר אותו, ניתן לך \$ 150,00

- לא, לא רלוונטי. אבא ישן.

- \$200,000

- לא.

- \$250'000

- לא.

- \$300,000

- לא.

- \$360,000 - פעמיים חי?

- לא.

- ניתן \$440,000 פעם אחת מת

- לא!

- \$600,000 !

- לא, אין מה לדבר! לא מעיר את אבא שלי!

- הקב"ה ישלח לך רפואה שלמה. כל -טוב.

הולכים ממנו החכמים וחוזרים בערב – תגיד, יש עוד את האבן?

- כן.

- כמה עולה???

- \$100,000

- אבל הצענו לך עליה כבר \$600,000 !?

- מילה שלי זו מילה!

אומרים חז"ל – שילם לו הקב"ה את החצי מיליון דולר הנותרים. הוא לא הפסיד, אל תדאג.

בשנה אחרי זה, נולדה לו פרה אדומה ושילמו לו עליה חצי מיליון דולר. לא הפסיד שום דבר.

אתה רוצה לדעת מי הדוגמא לכיבוד אב??

דמא בן נתינה, הוא הסמל של כיבוד אב!

אהה, בומבה לבמבה!

רבותי, אני רוצה לשאול אתכם שאלה – אין לנו דוגמא כזאת אצל היהודים, צריכים להביא דוגמא מגוי **דמא בן נתינה**!

תפתחו תוספות {מסכת קידושין לא, ב}, ובירושלמי בהרחבה, שמספר מה עשה ר' טרפון לאמא שלו, איזה כיבוד אב – ישב על הרצפה, כדי שאמא שלו תעלה עליו ותוכל לעלות למיטה.

מה, לאמא שלו נגמרו הנעליים?

זה הסמל של היהודים? **דמא בן נתינה**??

ועוד יותר מזה, רבותי – נאמר שזו הדוגמא, האם כך היא ההלכה?

סוחר יהלומים יהודי, שמגיע אליו שיח פרסי, אומר לו – תשמע, אני צריך עכשיו יהלום 30 קרט, כמה עולה?

- \$1,500,000

- בסדר, תביא.

הוא ניגש לכספת, אבא שלו ישן עם הרגליים על הכספת.

- תשמע, אני לא יכול למכור לך, אבא שלי ישן על הכספת.

- \$5,000,000 הולך?

- לא יכול.

האם זאת ההלכה שלא מעירים את אבא בשביל רווח של 5 מיליון דולר???

ודאי שמעירים! אם מעירים אותו על גוגו, ודאי שמעירים אותו על 5 מיליון דולר

5 מיליון דולר??

מה הבעיה... תעיר אותו, קח את היהלום, תמכור אותו, אחר כך תיקח אותו למלון' רמדה, 'שיישן חצי שנה רצוף

ממני אתה מביא דוגמא?! **מדמא בן נתינה**!

טמבל! למה לא הערת את אבא שלך??

הגמרא מספרת – שיום אחד, **דמא בן נתינה** לבש בגדי זהב וישב עם כל מלכי וחשובי רומא לישיבה, באה אמא שלו הכניסה לו שתי סטירות, קרעה לו את הבגדים, ולסיום ירקה עליו!

- "ברוכה תהיי", אמר דמא בן נתינה לאמו.

אין דוגמא אחרת, רק מכאן???

רבותי, אני רוצה לומר יסוד, שכתוב בספר של ר' משה פִּינְשְׁטִין – מה אתה מביא דוגמא ממשוגעים! ראיית פעם אדם שהולך לישון עם הרגליים על הכספת!

אין לך ספה?! ראיית פעם אמא שבאה לבן שלה בישיבת קבינט, נותנת לו שתי סטירות וקורעת לו את הבגדים!

אז מה אתה מביא לי דוגמאות ממשוגעים?

אבא דפוק ישן על הכספת. אמא משוגעת יורקת על הבן, ואתה מביא לי דוגמא ממנו?? אין לך דוגמאות יותר יפות???

אומר ר' משה פִּינְשְׁטִין – אתה יודע מתי לא מעירים את אבא?? כאן במקרה הזה, לא מעירים את אבא! למה?

כי אם יש אמא משוגעת, מסתמא 'ענבי הגפן בענבי הגפן' גם האבא משהו לא בסדר אצלו.

אם האבא הוא קוקוריקו, לוקח כדורים, אז ודאי שלא מעירים אותו, הוא יכול להיבהל וזו ייקחו אותו לאשפוז, אבל אם האבא נורמאלי, וסתם ישן עם רגליים על הכספת ודאי שמעירים אותו! אין ספק.

רבותי, אני רוצה לשאול אתכם שאלה – הגמרא כאן, מביאה דוגמא מגוי אחד באשקלון, וגם בירושלמי מובאת דוגמא מעוד גוי מאשקלון. מה, כל אלה מהכח של כיבוד אב היו באשקלון?

באשדוד לא היו כמה?

אומר הספר **אמונות עתך** – אתה יודע למה כולם מאשקלון? כי באשקלון גרו פלישתים, ופלישתים כולם ממזרים, כך כתוב בחז"ל.

אתה יודע למה הם כיבדו את האבא?! כי זה בכלל לא האבא שלהם!

אני רוצה לומר מכאן יסוד, שראיתי אותו בספר **אמונות עתך**, של הרב משה וולפסון.

הוא כותב יסוד אדיר, והוא פותח בשאלה – כשחז"ל שואלים – עד היכן כיבוד אב, למה הגמרא לא מביאה לכך מקור? תגיד גזירה שווה, תגיד קל וחומר, תביא מדרש, אבל תביא משהו!

- עד היכן כיבוד אב? תלך לדמא בן נתינה.

דמא בן נתינה זה האדם שחייב בכיבוד אב?

אומר תשובה נוראה – לא לומדים ממנו כיבוד אב. באים חז"ל ללמד אותנו, מה השכר שהקב"ה משלם לגוי על כיבוד אב.

גוי לא חייב בכיבוד אב, ואם הוא כיבד את אבא שלו, על אף שהוא לא חייב בכלל, משלם לו הקב"ה אחר כך בפרה אדומה.

מזה תלמד, כשבן -אדם חייב במצוה והוא מקיים אותה, שהוא מצווה ועושה, כמה הקב"ה ישלם לו על מצוה אחת של כיבוד אב!

שואלת הגמרא – כיבוד אב עד היכן? בא ותסביר לי מה גודל המצוה. אומרת הגמרא – אני לא אסביר לך עכשיו את ההלכה, מגוי אני יוכיח לך מה הקב"ה משלם, ומזה תלמד על אחת כמה וכמה ליהודי.

רבותי, אומר הרב משה וולפסון בספרו רעיון מצמרר – אותו יצר הרע, שאומר לנו "לא לכבד הורים", אומר לגויים "תכבדו הורים..." למה??

כדי לקטרג על עם ישראל. גוי שמכבד הורים זה קטרוג לעם ישראל!

למה זה קטרוג?

פשוט מאוד – חז"ל אומרים לנו – הקב"ה ציוה על כיבוד הורים. אתה יודע למה?

תסתכלו בספר החינוך – שמתוך שמכבד את אביו, יבוא לכבד גם את הקב"ה, שהוא אבא שלו, ואבא של אבא שלו ואבא של סבא שלו! הולך גוי ומכבד את אבא שלו. אתה יודע מה הוא רוצה להגיד? - ריבונו של עולם, אתה זוכר שהחרבת את בית המקדש השני! אתה יודע למה עשו החרבי את בית המקדש השני - בגלל שהוא כיבד את אבא שלו.

עם ישראל, הוא העם היחיד בין שבעים אומות, שאתה קורא להם 'בני'. אתה לא קורא לאדם בני, ולא לבבל ולא לאף אחד.

"בנים אתם לה' אלוהיכם", יש רק עם אחד – עם ישראל.

אם ככה, בא עשו ואומר – תסביר ריבונו של עולם, אם אתה אבא שלהם, איך הם מכבדים אותך??

אומר הקב"ה לנביא מלאכי (א, ו) **ואם אב אני כבוד!**

כשעומד אבימי ליד אבא שלו ומחזיק את הכוס, מגלה לו הקב"ה **מזמור לאסף** – אתה יודע למה באו גויים בנחלתך, החרבתי את ביהמ"ק ושמו את ירושלים לעיים?

מסיבה אחת – כי הם בנים שלי.

כיליתי את זעמי על עצים ואבנים, ולא כיליתי את זעמי על הבנים שלי! אני אגלה לך מה סוד חורבן הבית!

אומר המשך חכמה – אתה יודע איזה אבן נאבדה?

כתוב בירושלמי – אבן ישפה.

של מי האבן הזאת?

של בנימין.

בית המקדש נבנה בחלקו של בנימין.

למה?

אומר משך חכמה – כי בנימין הוא היחיד שלא פגע בכבודו של אבא! עשרה אחים היו שותפים למכירת יוסף. יעקב מתאבל – פגעו באבא.

היחיד שלא היה שותף לזה, היה בנימין.

אומר הקב"ה – בית המקדש יבנה רק בחלקו של בנימין – במקום של כיבוד אב.

עשו, שכיבד את אבא שלו זכה לפגוע בבית המקדש, כי אם אין כיבוד אב, אם אתם לא חיים טוב ביניכם, מה יש לאבא!?

מתי האבא מאושר?

כשכל הילדים חיים ביחד...כשהילדים רבים אחד עם השני, יש צער לאבא!

אומר הקב"ה – אם אתם אחים ואתם בנים שלי, למה אתם לא אוהבים אחד את השני! אם אני האבא שלכם, תחיו טוב אחד עם השני!

וכשאתם לא חיים טוב אחד עם השני, מגיע עשו, ומחריב את הבית.

לבנימין יש חלק בבית המקדש!

אומרים רבותינו – כשהעניין של כיבוד אב היה נגוע, איבד הקב"ה בכוונה את האבן של בנימין, שהיה סמל של כיבוד אב.

אם ככה, נוכל להבין, שמי שיש לו אבא ודאי חייב בכיבוד אב, זה זכויות בבנין בית המקדש. מי שאין לו אבא, לפחות ידע, שהאבא שיש לכולנו הוא אבינו שבשמים.

אין לנו היום בית מקדש, יש לנו בית מקדש מעט.

בית המקדש של מטה, הוא משכן של הקב"ה, ד' אמות של הלכה.

הקב"ה שואל – אם זה בית המקדש, איזה כבודי! כמה אתה דואג לכבד את בית המקדש של מטה? האם אתה לא מדבר בתפילה? האם באמצע התפילה אתה לא מרים טלפונים?

תארו לעצמכם שבית המקדש היום יורד לנו. עם כל מערכות התקשורת. אדם היה מתוודה על קרבן חטאת, פתאום מתנגן לו ברקע שיר חסידי מרגש, מה, יש לו טלפון.

כן, מה רצית? רגע, אני באמצע, חכה רגע.

תגיד, ככה מתנהל בית המקדש? אתה תענה לטלפונים בזמן הקרבת הקרבנות??

תפילות במקום קרבנות תיקנו!

כמה אנשים עונים בתפילת הלחש לטלפונים???

אני לא מדבר על השירים והפזמונים! אתה נכנס למנין, כל כיש רוקד בצורה אחרת!

מה קרה לך?? מה השירים האלה?? סגור את זה!!!

אתה נמצא בבית המקדש **ואם אב אני כבודי!**

(ברוך שאמר)

בדרך הדרוש

אל כל ישראל שרבים הי' צריכין לו ממילא מותר ודו"ק:

(מדרש יהונתן)

והצרות ודי זהב.

הוכיח על חטא העגל ומחלוקתו של קרח. חצרות זה מחלוקתו של קרח, ודי זהב זה חטא העגל וכו'. ויש לדקדק הלא מעשה העגל היה קודם למחלוקתו של קרח ולמה הקדים את המאוחר. וכמו כן קשה על מאמר נעים וזמירות ישראל בתהלים ויקנאו למשה וגו' תפתח ארץ ותבלע וגו' יעשו עגל בחורב וגו'. הקדים גם כן מעשה קרח לחטא העגל.

ויש לפרש על פי מה דאיתא במדרש מובא ברש"י בפרשת יתרו דאמר משה לפני הקב"ה מפני מה אתה רוצה לענשני על חטא העגל הלא אמרת אנכי ולא יהיה לך בלשון יחיד ולי צוית ולא להם ובזה היה מלמד עליהם זכות. והנה במחלוקתו של קרח אמרו כלנו שמענו מפי הקב"ה אנכי ולא יהיה לך. וכונתם דמחמת ששמענו בלשון יחיד אם כן כל אחד ואחד מאתנו חשוב בעיני הקב"ה כמושה. והשתא יובן הענין, וחצרות כלומר מכח החטא של קרח ועדתו נתעורר ודי זהב דהיינו החטא של עגל דשוב אין יכולים ללמוד עליהם זכות ולהצטדק דמעדת קרח יש סתירה לזה כנזכר לעיל:

(חנוכת התורה - לב אריה על התורה):

אלה הדברים אשר דבר משה וכו',

פירש רש"י דבתחילה הוכיח אותם על מחלוקת קרח ואח"כ הוכיח אותם על מעשה העגל ותמוה דמעשה העגל הי' קודם מחלוקת קרח והוי ל"י להוכיח בתחילה על מעשה העגל ואח"כ על מחלוקת קרח, אבל נ"ל דאיתא במפורשים ישראל יש להם תירוץ על מעשה העגל שמושה יכול לומר לי צוית ולא להם, איתא בפסוק אמר קרח כי כל העדה כולם קדושים כולם שמעו בסניי אנכי מפי הגבורה והשתא אתי שפיר בתחילה הוכיח על מעשה קרח ממילא מוכח ממעשה קרח שכולם שמעו בסניי ואין להם תירוץ על מעשה העגל לכך אמר אח"כ הוכיח על מעשה העגל ודו"ק:

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל

יש לדקדק למה כתב כאן כל ישראל ולא כתיב בני ישראל או אל ישראל, ולתרוץ נקדים מה דאיתא בגמ' בשעה שאמר משה משנה תורה הי' ג' ימים אחר מיתת אהרן ופריך הגמרא הא הוי אבל ואבל אסור בת"ת ומשני הגמרא דאי רבים צריכין לו מותר בד"ת והשתא אתי שפיר אלה הדברים אשר דבר משה וקשה הא הוי אבל ואסור לעסוק בד"ת לז"א

עלהם על שברם שלא יתרפאו עד שיתרפאו גם המים משברם

וזה שנאמר על נהרות בבל שם ישבנו וכשראינו שבכו המים על שברם גם בכינו אנחנו עמהם כי שבר אחד להם ודו"ק

אלה הדברים אשר דבר משה וכו',

פירש רש"י דבתחילה הוכיח אותם על מחלוקת קרח ואח"כ הוכיח אותם על מעשה העגל ותמוה דמעשה העגל הי' קודם מחלוקת קרח והוי ל"י להוכיח בתחילה על מעשה העגל ואח"כ על מחלוקת קרח, אבל נ"ל דאיתא במפורשים ישראל יש להם תירוץ על מעשה העגל שמושה יכול לומר לי צוית ולא להם, איתא בפסוק אמר קרח כי כל העדה כולם קדושים כולם שמעו בסניי אנכי מפי הגבורה והשתא אתי שפיר בתחילה הוכיח על מעשה קרח ממילא מוכח ממעשה קרח שכולם שמעו בסניי ואין להם תירוץ על מעשה העגל לכך אמר אח"כ הוכיח על מעשה העגל ודו"ק:

עלהם על שברם שלא יתרפאו עד שיתרפאו גם המים משברם

וזה שנאמר על נהרות בבל שם ישבנו וכשראינו שבכו המים על שברם גם בכינו אנחנו עמהם כי שבר אחד להם ודו"ק

אלה הדברים אשר דבר משה וכו',

פירש רש"י דבתחילה הוכיח אותם על מחלוקת קרח ואח"כ הוכיח אותם על מעשה העגל ותמוה דמעשה העגל הי' קודם מחלוקת קרח והוי ל"י להוכיח בתחילה על מעשה העגל ואח"כ על מחלוקת קרח, אבל נ"ל דאיתא במפורשים ישראל יש להם תירוץ על מעשה העגל שמושה יכול לומר לי צוית ולא להם, איתא בפסוק אמר קרח כי כל העדה כולם קדושים כולם שמעו בסניי אנכי מפי הגבורה והשתא אתי שפיר בתחילה הוכיח על מעשה קרח ממילא מוכח ממעשה קרח שכולם שמעו בסניי ואין להם תירוץ על מעשה העגל לכך אמר אח"כ הוכיח על מעשה העגל ודו"ק:

עלהם על שברם שלא יתרפאו עד שיתרפאו גם המים משברם

וזה שנאמר על נהרות בבל שם ישבנו וכשראינו שבכו המים על שברם גם בכינו אנחנו עמהם כי שבר אחד להם ודו"ק

אלה הדברים אשר דבר משה וכו',

פירש רש"י דבתחילה הוכיח אותם על מחלוקת קרח ואח"כ הוכיח אותם על מעשה העגל ותמוה דמעשה העגל הי' קודם מחלוקת קרח והוי ל"י להוכיח בתחילה על מעשה העגל ואח"כ על מחלוקת קרח, אבל נ"ל דאיתא במפורשים ישראל יש להם תירוץ על מעשה העגל שמושה יכול לומר לי צוית ולא להם, איתא בפסוק אמר קרח כי כל העדה כולם קדושים כולם שמעו בסניי אנכי מפי הגבורה והשתא אתי שפיר בתחילה הוכיח על מעשה קרח ממילא מוכח ממעשה קרח שכולם שמעו בסניי ואין להם תירוץ על מעשה העגל לכך אמר אח"כ הוכיח על מעשה העגל ודו"ק:

עלהם על שברם שלא יתרפאו עד שיתרפאו גם המים משברם

וזה שנאמר על נהרות בבל שם ישבנו וכשראינו שבכו המים על שברם גם בכינו אנחנו עמהם כי שבר אחד להם ודו"ק

אלה הדברים אשר דבר משה וכו',

פירש רש"י דבתחילה הוכיח אותם על מחלוקת קרח ואח"כ הוכיח אותם על מעשה העגל ותמוה דמעשה העגל הי' קודם מחלוקת קרח והוי ל"י להוכיח בתחילה על מעשה העגל ואח"כ על מחלוקת קרח, אבל נ"ל דאיתא במפורשים ישראל יש להם תירוץ על מעשה העגל שמושה יכול לומר לי צוית ולא להם, איתא בפסוק אמר קרח כי כל העדה כולם קדושים כולם שמעו בסניי אנכי מפי הגבורה והשתא אתי שפיר בתחילה הוכיח על מעשה קרח ממילא מוכח ממעשה קרח שכולם שמעו בסניי ואין להם תירוץ על מעשה העגל לכך אמר אח"כ הוכיח על מעשה העגל ודו"ק: